



BVNL | Regionale fase

Beleidsverkenning ter versterking van het
ruimtelijk economisch vestigingsklimaat in

Regio Twente

juni 2015

Regionale BVNL-rapporten

Alle BVNL rapporten zijn te downloaden via onderstaande link:
<http://publicaties.minienm.nl/zoeken?query=bvnl&submit=Zoek>

Colofon

Deze beleidsverkenning is uitgevoerd in opdracht en onder begeleiding van:

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Gijsbert Borgman
Douwe Jan Harms
Maarten Piek

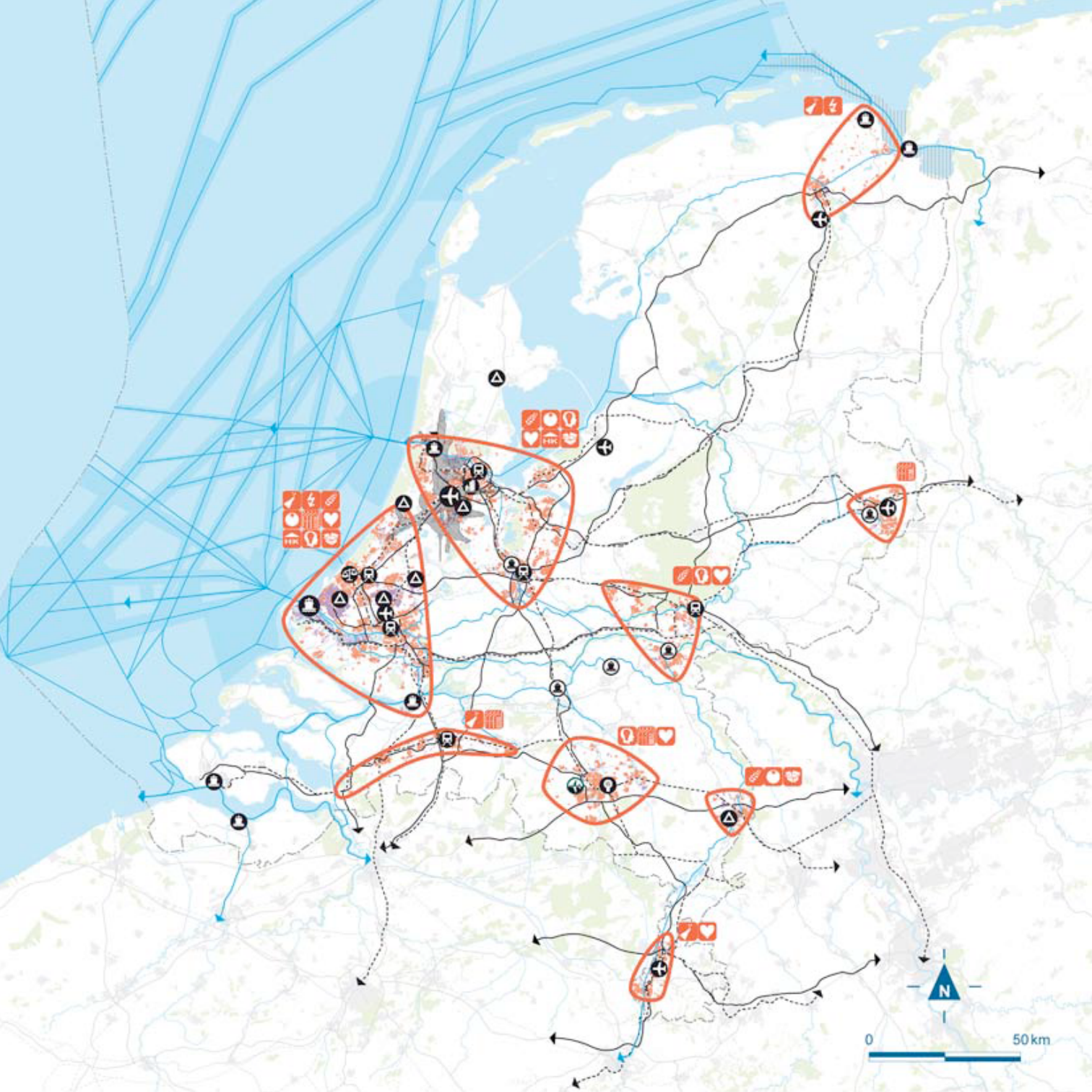
door:

ZAUD & De Zwarte Hond
Daan Zandbelt
Kris Schaasberg
Martine Vledder
Jane Bobkova
Kit Chow
Tomas Kalinauskas
Christopher de Boer
Ardjan Wolters

juni, 2015

Inhoudsopgave

Introductie	4
- Achtergrond BVNL	
Samenvatting & conclusies	7
Analyses	11
- Regionale analyse op basis PBL	
- Regionale onderzoeken	
- Ruimte geven aan economische vernieuwing	
- Ruimtelijke analyse	
Beleidsopties	23
- Topsectoren	
- Agglomeratiekracht	
- Ruimtelijke netwerken	
- Omgevingskwaliteit	
- Orgware	
Mogelijke beleidsstrategieën	35
- Strategie 1 Special(ized) Twente	
- Strategie 2 Groot(s) & veerkrachtig Twente	
- Strategie 3 Een brede Twente basis	
Bijlagen	55



Overzichtskartaal uit de Structuur Visie Infrastructuur & Ruimte (SVIR), 2012

- | | | |
|---|--|--|
| Stedelijke regio met een concentratie van topsectoren | Mainport Rotterdam | HSL/JCE station |
| Agro & Food | Brainport Zuidooit-Nederland | Burgerluchthaven van nationale betekenis |
| Chemie | Greenport | Militaire luchthaven met burgermedegebruik |
| Creatieve Industrie | Zuidas | Zeehaven van nationale betekenis |
| Energie | Stad van internationaal recht, vrede en veiligheid | Binnenhaven van nationale betekenis |
| High Tech Systemen en Materialen | Verkeerscheidingsstelsel | |
| Hoofdkantoren | | |
| Life Sciences & Health | | |
| Logistiek (enkel internationaal weergegeven) | | |
| Tuinbouw en Uitgangsmaterialen | | |
| Mainport en HSL-station Schiphol zoKe Geluidscintour* | | |
| Mainport Rotterdam | | |
| Brainport Zuidooit-Nederland | | |
| Greenport | | |
| Zuidas | | |
| Stad van internationaal recht, vrede en veiligheid | | |
| (Inter)nationaal hoofdwegenet | | |
| (Inter)nationaal hoofdspoorwegennet | | |
| (Inter)nationaal hoofdvaarwegennet | | |

* te actualiseren en juridisch te verankeren in de AMvB LIB 2015.

Achtergrond BVNL

Het versterken van de internationale concurrentiepositie van Nederland is de centrale doelstelling van de SVIR (Structuurvisie Infrastructuur & Ruimte). In de Beleidsverkenning Vestigingsklimaat Nederland is deze ambitie nader verkend voor een zestal regio's, te weten Zuid-Limburg, Venlo en omgeving, West- en Midden-Brabant, Arnhem-Nijmegen-Wageningen-Ede, Twente en Groningen. Deze regio's zijn in de Structuurvisie Infrastructuur en Ruimte aangewezen als stedelijke regio's met concentraties van topsectoren.

In de Beleidsverkenning Versterking Vestigingsklimaat Nederland (BVNL) zijn ruimtelijke strategieën ter versterking van het vestigingsklimaat ontwikkeld via een serie onderzoeken en de verbinding met regionale kennis. Daarbij is de samenhang tussen regio's en topsectoren onder de loep genomen. Dat leverde via een proces met regionale vertegenwoordigers en deskundigen beleidsopties op zowel op regionaal niveau als op nationaal niveau.

De eerste fase in de beleidsverkenning betrof een aantal onderzoeken gericht op de ruimtelijke voorwaarden voor topsectoren (PBL), voor vernieuwing en vergroening van de Nederlandse economie (Universiteit van Utrecht) en opties voor ruimtelijke strategievorming (Locus & OPAS).

In de tweede fase werden uit het onderzoek voortvloeiende beelden en inzichten over ruimtelijke strategieën met de regio getoetst en aangevuld met regionaal opgebouwde inzichten en regiospecifieke kennis. De tweede fase is afgesloten met een symposium op 19 maart jl. en regionale rapportages voor de zes genoemde regio's. In deze rapportage vind u de resultaten voor de regio Twente.

In een volgende derde fase zal de vertaling van de regionale resultaten naar nationale beelden worden gemaakt. Op grond van de inzichten opgedaan in de zes in BVNL onderzochte regio's lessen getrokken voor het nationale niveau.

De verschillende rapporten zijn op te vragen via postbusbvn@minienm.nl.

Samenvatting & conclusies

Aan de hand vijf thema's is gekeken naar het ruimtelijk economisch vestigingsklimaat van het gebied: topsectoren, agglomeratiekracht, ruimtelijke netwerken, omgevingskwaliteiten en orgware.

1. Onder het thema 'Topsectoren' is gekeken naar de stuwende economische krachten van sectoren die door de rijksoverheid als van nationaal belang zijn aangemerkt.
2. Binnen 'Agglomeratiekracht' draait het om de voor- en nadelen die bij grotere massa en samenhang ontstaan (massa x arm = kracht). In deze studie kijken we naar drie aspecten die bijdragen aan agglomeratiekracht: de ruimtelijke economische samenhang van de regio, de aanwezige clusters van topsectoren en de aanwezige voorzieningencentra.
3. 'Ruimtelijke netwerken' betreft de ruimtelijke organisatie van infrastructurele netwerken -wegen, spoor, vaar, buisleidingen, ICT verbindingen- op verschillende schaalniveaus.
4. 'Omgevingskwaliteiten' gaat in op de kwaliteit van woonmilieus die mede bepaalt worden door hun omgeving, waaronder landschappelijke kwaliteiten en nabijheid van voorzieningen.
5. Binnen het thema 'Orgware' tot slot, is gekeken naar welke samenwerkingsverbanden er in de regio bestaan en hoe zich die verhouden tot de andere regio's. Er wordt onderscheid gemaakt tussen enerzijds bestuurlijke samenwerking in de regio (tussen overheden) en triple helix samenwerkingen anderzijds: hoe werkt de overheid samen met partners uit het onderwijs en bedrijfsleven.

Beleidstrategieën

In deze verkenning zijn 3 potentiële strategieën onderzocht om de belangrijkste kwesties met betrekking tot het versterken van het vestigingsklimaat van de regio Twente tegemoet te treden. De richtinggevende basis hiervoor vormt de interpretatie en waardering van de regionale situatie - de SWOT die met elkaar is opgesteld. Op basis van de SWOT is in daaropvolgende gesprekken met elkaar onderzocht om welke kwesties het in deze regio draait vanuit het gezichtspunt van het vestigingsklimaat en de ruimtelijke economie, welke maatregelen genomen kunnen worden om hier richting aan te geven, en welke strategieën zich opdringen als samenhangende oplossingsrichtingen ter versterking van de regio.

Belangrijk is ook vast te stellen dat geen van de drie afzonderlijke strategieën de gehele oplossing voor de geschetste regionale kwesties kan betekenen. Bij nadere strategievorming zullen meerdere waarderingen en interpretaties van de verschillende elementen uit de SWOT en van de ontwikkelde strategieën naast elkaar een rol spelen en zullen voor de uiteindelijke beleidsstrategie(ën) steeds verschillende keuzen en afwegingen gemaakt moeten worden, afhankelijk van ondermeer de ambities die de regio zichzelf stelt.

Afhankelijk van de ambities van regio en rijk kunnen uit kwesties, interpretaties, beleidsopties en strategieën nader te bepalen beleidsstrategieën worden gevormd die aansluiten bij gemaakte en te maken keuzen in de relevante beleidsprocessen op verschillende schaalniveaus en van verschillende partijen.

Geconstateerd kan worden dat elementen uit de verschillende strategieën ook in de huidige aanpak van de regio al een rol spelen bij de benadering van de belangrijkste kwesties.



Special(ized) Twente

- Twente is een regio met een beperkte omvang
- De sector HTSM is sterk ontwikkeld, heeft een belangrijke bijdrage aan de BV Nederland en biedt de potentie de regionale economische ontwikkeling te boosten
- De Twentse arbeidsmarkt is vergrijsd en weinig dynamisch
- Aansluiting op internationale verbindingen is goed, maar intern verkeer en doorgaand verkeer zit elkaar in de weg.
- De regionale samenwerking loopt goed en kan verbeterd worden, waarbij de beëindiging van de WGR+ status een trigger is.

- Acceptatie van relatief beperkte omvang
- Focus op specialisatie binnen HTSM, uitbouwen van de functie als kraamkamer van succesvolle tech start-ups en mikken op schoorsteeneffect van specialisatie
- Aantrekken van talent middels versterking omgevingskwaliteiten, o.a. :
 - Versnelling internationale verbindingen door één IC&ICE-station
 - Verhoging voorzieningeniveau door concentratie in één centrum (bijvoorbeeld Enschede)
 - Benutten groene kwaliteiten
- Ontvlechten regionaal en (inter)nationaal verkeer
- Voortgaan op de huidige weg van samenwerking tussen de verschillende bestuurslagen, waarbij Netwerkstad Twente een voortrekkersrol neemt

Groot(s) en veerkrachtig Twente

- Twente is een regio met een beperkte omvang
- De Twentse arbeidsmarkt is vergrijsd en weinig dynamisch
- Naast de sterk ontwikkelde sector HTSM is Twente relatief sterk in de sectoren Life Science & Health, Chemie en ICT, maar de potentie tot crossovers wordt matig benut.
- Hoewel de oost-west verbindingen redelijk zijn, is de regio relatief geïsoleerd van omliggende regio's.
- Concurrentie om bovenlokale voorzieningen leidt tot een suboptimaal regionaal voorzieningenniveau
- De bestuurlijke samenwerking en slagkracht is regionaal te zwak na beëindiging van de WGR+ status.

- De regio (en daarmee de arbeidsmarkt) wordt vergroot door de ontwikkeling van een fijnmazig multimodaal personenvervoers-netwerk met de omliggende regio's.
- Verbreding van de Twentse economie middels het stimuleren van crossovers tussen de in Twente aanwezige topsectoren en samenwerking met bedrijfsleven in buurregio's.
- Complementaire profilering van de 3 grotere Twentse binnensteden
- Bestaande triple helix verbanden worden uitgebreid naar andere sectoren en gericht op crossovers en innovatie.
- Vanwege het belang van infrastructurele maatregelen op regionaal niveau neemt de provincie een leidende rol in deze strategie

Een brede Twentse basis

- Twente heeft een relatief hoge werkloosheid onder lager opgeleiden
- De economie is kwetsbaar door de sterke specialisatie op één sector, de HTSM
- De regio is perifeer gelegen in Nederland, maar heeft een goede positie in het internationale netwerk
- Landschappelijke kwaliteit van Twente is van hoog niveau en wordt onvoldoende benut
- De regionale samenwerking in bestuurlijk en triple helix verband verloopt succesvol

- Focus op verbreding van de economische basis zoals logistiek, toerisme, bouw, ICT, life-science&health;
- HTSM is sterk genoeg en redt zich wel
- Ontwikkeling van logistieke hubs aan A1, Twentekanaal en spoor.
- Verbetering van lokale wegennet om het arbeidsmarktgebied te vergroten
- Kleinere stedelijke centra die concurreren om bovenlokale voorzieningen
- Landschapskwaliteit is troefkaart bij het ontwikkelen van recreatie en toerisme en aantrekkelijke woonmilieus voor buitenlands tinent
- Nieuwe triple helix structuur met regio Twente als drijvende kracht voor samenwerking op bijscholing, banencreatie, en ondernemerschap

Kwesties

Op basis van de analyses, bouwstenen en de strategieën komen de volgende opgaven als meest cruciaal naar voren in het versterken en behouden van het ruimtelijk economisch vestigingsklimaat:

1. Ten aanzien van het Regionaal Economisch Profiel staat de balans tussen enerzijds een supergespecialiseerde topsector HTSM en een veerkrachtige regionale economie centraal. Daarbij gaat het zowel om arbeidsmarkt- als om structuurvraagstukken.
 2. Ten aanzien van de bereikbaarheid van de regio speelt de versterking van de interne regionale samenhang enerzijds en het op peil houden (of zelfs verbeteren) van de doorstroming van het (inter)nationale verkeer anderzijds.
 3. Ten aanzien van de Triple helix heeft het succes van de samenwerking in Kennispark Twente de potentie om als methode (van samenwerking tussen onderzoek, onderwijs, bedrijfsleven en overheid) verbreed te worden van HTSM naar andere gerelateerde topsectoren en wellicht de gehele regionale economie.
 4. Ten aanzien van de bestuurlijke samenwerking blijft het van belang te werken aan het vergroten van de slagvaardigheid van het bestuur.
 5. Twente kampt met een groot gat tussen het arbeidsaanbod voor kenniswerkers in de high-tech enerzijds en het aanbod voor de onderkant van de arbeidsmarkt anderzijds. De werkloosheid op MBO niveau is (ook hier) een groot probleem.
 6. Overprogrammering van verschillende voorzieningen tussen de verschillende gemeenten in de Twentse regio is suboptimaal. Aan de ene kant levert dat leegstand op, en aan de andere kant komen de voorzieningen nergens op hoogstedelijk niveau.
 7. Het arbeidspotentieel aan de andere kant van de grens is kleiner dan waarop door de regio wordt geëanticipeerd in het beleid.
- Op de volgende pagina's worden de kwesties nader toegelicht.

Interpretatie SWOT en strategiekeuze

In de verkenning zijn drie verschillende interpretaties aan de SWOT gegeven, die leiden tot verschillende hoofdkeuzen bij strategievorming. Gedeeld in de drie interpretaties is het gebrek aan agglomeratiekracht in de SVIR-regio, het belang van specialisatie in de HTSM en de kwaliteit van internationale verbindingen. Ondanks deze overeenkomsten verschillen de strategieën in de beleidsmatige reactie. Op andere punten, zoals ontwikkelingskansen van de topsectoren, kwaliteit van voorzieningen, organisatiegraad en de aan buurregio's te ontleen potenties, verschillen de interpretaties van de SWOT. Uiteraard zijn andere interpretaties en hoofdkeuzen mogelijk.

Tegelijkertijd kan geconstateerd worden dat de regio vrij ver is in het maken van de keuzen, ook al omdat de opties relatief beperkt zijn. Die constatering komt tot uitdrukking in het beperkt aantal geformuleerde strategieën, de mate van concreetheit van de strategieën en de voorzet van de onderzoekers voor een regionale beleidsagenda. Met de regio is geconstateerd dat met deze keuzen het palet van denkrichtingen over de regio op dit moment gedekt is.

Geen van de strategieën kan zoals gezegd de gehele oplossing voor de geschetste regionale kwesties betekenen. Waar de Specialized Twente strategie de aanwezige potentie van Enschede, de HTSM-sector en haar triple helix structuur ten volle benut, is het tegelijk door haar eenzijdigheid een risicovolle strategie: de strategie zet alle kaarten op één sector en gaat uit van een niet bewezen 'schoorsteeneffect', waarbij groei in de sector HTSM groei in andere sectoren mogelijk zou maken. Ook zal deze strategie die kiest voor één centrum voor voorzieningen behoorlijk wat pijn doen in de andere binnensteden, wat weer de samenwerking onder druk kan zetten. Groots en veerkrachtig Twente spreidt de risico's weliswaar, zet in op innovatie, verdeelt de bovenlokale voorzieningen, maar verwacht veel van samenwerking ook met met buurregio's ook over de grens. De strategie zou daarbij wel eens een kostbare kunnen zijn vanwege de inzet op een fijnmazig multimodaal personenvervoers-netwerk met de buurregio's. Relevant daarbij is het onderzoek naar vernieuwing en vergroening van de economie (Van Oort 2015), die constateert dat de potentiële arbeidsmarkt voor sector gerelateerde banen over de grens zeer beperkt is. De derde strategie sluit waarschijnlijk het best aan bij de behoeften van de burger en benut de positie in multimodale netwerken. Maar de invloed van de overheid op de economische structuur is in de praktijk vaak klein en ook de positie van de logistieke sector is niet onomstreden met een veelheid aan concurrenten. Tenslotte bestaat de kans op het wegwijnen van enkele binnensteden, wat de samenwerking onder druk kan zetten.

Oplossingen moeten gezocht worden in het vinden van de juiste balans tussen specialisatie en verbreding van de economie en tussen samenwerking en concurrentie tussen overheden. Ruimtelijke keuzen met betrekking tot vergroting van de agglomeratiekracht (woonmilieus, omvang van de regio, voorzieningenniveau) en bereikbaarheid kunnen kostbaar en/of pijnlijk zijn. Met al deze aspecten zal in de uiteindelijke keuzen rekening moeten worden gehouden wanneer verschillende beleidsopties bijeen gebracht worden in een beleidsstrategie.

De belangrijkste bevindingen die uit de beleidsverkenning voor Twente komen zijn:

Topsectoren

Eén dominante en enkele kleinere topsectoren

Analyse

- Twente kenmerkt zich door een significante concentratie van de topsectoren High-Tech Systems & Materialen (HTSM), Chemie, Agro & Food en een kleine concentratie van Life Science & Health (LS&H).
- Daarnaast onderscheidt de regio zich in de Bouw, ICT en Recreatie & Toerisme.
- HTSM is de belangrijkste topsector in de regio. Het Kennispark Twente vormt het kennis & innovatie centrum met Universiteit Twente, Saxion Hogeschool, start-ups en R&D afdelingen en richt zich op drie specifieke niches: 1. Connected Systems, 2. Lab-on-a chip, 3. Thermoplastische Composieten.
- Chemie is een groot en goed ingebed cluster waarin Akzo (en zoutwinning) de anchor vormt.
- Agro & Food is heel verspreid over de regio en bestaat uit primaire productie en de voedselverwerkende industrie waaronder Grolsch, Bolletje en Johma.
- LS&H is een klein ontluikend cluster rondom medische technologie op het Kennispark Twente, met Lab-on-a chip als belangrijkste onderwerp en in samenwerking met Nijmegen en Eindhoven als RedMedTech-highway.
- De Twentse markt wordt gedomineerd door enkele grote bedrijven. Dat maakt, zeker in combinatie met een loyale werkcultuur en de relatief perifere ligging, de regionale economie kwetsbaar.
- Relatief hoge algemene werkloosheid beïnvloedt vestigingsklimaat negatief.

Opgaven

- Ondersteun de kweek van kampioenen van morgen door:
 - Spin-outs uit grote HTSM-bedrijven te laten ontstaan.
 - Grote HTSM-bedrijven laten participeren in openinnovatie initiatieven zoals bij Thales al gebeurt.
 - In een startersmilieu nieuwe bedrijven te koppelen aan regionale sectoren.

Met als doel een veerkrachtiger -innovatiever en minder kwetsbare- regionale economie. Hierdoor ontstaat bovendien een gezondere balans in de verhouding tussen grote en kleine bedrijven in de regio.

- Concentreer je op de aanpak van de hoge werkloosheid met gesubsidieerde banen.
- Verbind 'denken & doen' en laag- en hoogopgeleid werk beter met elkaar.

Agglomeratiekracht

Een perifeer gelegen regio van beperkte omvang

Analyse

- Twente kenmerkt zich als een meerkernige stedelijke regio met ruim 600 duizend inwoners en een kleine 300 duizend banen. Daarbinnen vormt Enschede het belangrijkste centrum voor stedelijke voorzieningen, aangevuld door Hengelo en Almelo.
- De regio Twente functioneert ongeveer als één arbeidsmarkt.
- De potentiële arbeidsmarkt voor sector gerelateerde banen zou met 4% kunnen groeien als er geen grens met Duitsland zou zijn. Dit is veel minder dan waar de regio op anticipeert.

Opgaven

- Voorkom verslechtering van het woon- en leefklimaat door onnodige concurrentie tussen binnensteden.
- Vergroot regionale samenhang om zo potentiële agglomeratiekracht beter te benutten (waardoor een topvoorziening voor heel Twente kan volstaan).
- Verbeter verbindingen met buurregio's om ook deze potentiële agglomeratiekracht te benutten (en de veerkracht van Twente te vergroten).

Ruimtelijke netwerken

Een samenhangende regio, goed gelegen aan de internationale oost-west verbinding, waarop regionaal en (inter) nationaal verkeer conflicteren met elkaar.

Analyse

- Internationale weg- en spoorverbindingen zijn sterk in oost-westelijke richting.
- Het Twentekanaal biedt een goede binnenlandse binnenvaartverbinding en de binnenhaven vormt een

ideaal overslagpunt voor doorgaand internationaal goederenvervoer.

- Internationale knooppunten als een HSL-station envliegveld met intercontinentale verbindingen zijn relatief ver weg.
- De regionale structuur is helder, maar kan robuuster worden uitgevoerd.
- Er dreigt congestie doordat regionaal en (inter) nationaalverkeer gebruik maakt van dezelfde verbindingen.
- Verbindingen met buurregio's (buiten oost-west as) zijn minder sterk ontwikkeld.
- Doorgaan (inter)nationaal en regionaal verkeer maakt gebruik van dezelfde stukken infrastructuur (A1/A35en treinverkeer). Dat leidt tot congestie, vertraging, overbelasting en maakt netwerken als geheel kwetsbaar.

Opgaven

- Versterk de uitwisseling met buurregio's middels een fijnmazig multimodaal personenvervoersnetwerk
- Vergroot regionale samenhang door regionale netwerken robuuster uit te voeren
- Ontvlecht de regionale en de (inter)nationale verkeersstromen
- Biedt een snellere verbinding met internationale knooppunten, bijvoorbeeld door een snelle(re) treinverbinding.
- Benut de multimodale logistieke potenties van de regio beter.

Omgevingskwaliteiten

Analyse

- Stedelijke woonmilieus en het voorzieningenniveau staan onder druk door verschromelende binnensteden als gevolg van winkelleegstand en regionalisering van voorzieningen (elders).
- Stedelijke woonmilieus scoren relatief zwak en landelijke juist sterk.

Opgaven

- Pak leefbaarheid binnensteden aan door kernwinkelapparaat te verkleinen en onnodige concurrentie tussen centra te voorkomen.
- Bouw de kwaliteit van landelijke woonmilieus verder uit.

Orgware

Bestuurlijke samenwerking

Analyse

- Regio Twente is een langjarig samenwerkingsverband van 14 gemeenten. De afschaffing van de WGR-plus regeling stelt de regio voor nieuwe uitdagingen.
- Daarnaast is Netwerkstad Twente een samenwerkingsverband tussen de vijf stedelijke gemeenten dat een soort koploperrol in de regio vervult.

Opgaven

- Benut de (met het afschaffen van de plus van de WGR) vernieuwde rol van de provincie in de regio.
- Vergroot bestuurlijke slagkracht via één gedragen gezamenlijke overall visie en agenda
- Stem bestuurlijke samenwerking af met het dagelijksleefpatroon van de meeste inwoners.

Triple helix

Analyse

- Universiteit Twente met het Kennispark, de Saxion Hogeschool en Artez zijn de belangrijkste hogeronderwijsinstellingen.
- Het Kennispark Twente (UT en Saxion) is een nationale kraamkamer van succesvolle (technologische) startups.
- Na een succesvolle start verlaten veel bedrijven Twente omdat elders, waaronder Amsterdam, de doorgroeimogelijkheden beter zijn. Twente is trots op deze rol van kraamkamer.
- Grote bedrijven zijn moeilijk bij open innovatie initiatieven te betrekken. Thales is met haar campus hierop een positieve uitzondering.
- Het MKB is zowel onderling als in aansluiting op het regionale onderwijs matig georganiseerd.

Opgaven

- Ondersteun het MKB bij het zichzelf organiseren.
- Bouw de succesformule van het Kennispark als innovatiemilieu uit naar andere sectoren (en plekken); zoals LS&H, ICT, Agro & Food, de Logistiek en de Bouwsector.
- Wellicht is deze succesformule te exporteren en te exploiteren.

Analyses

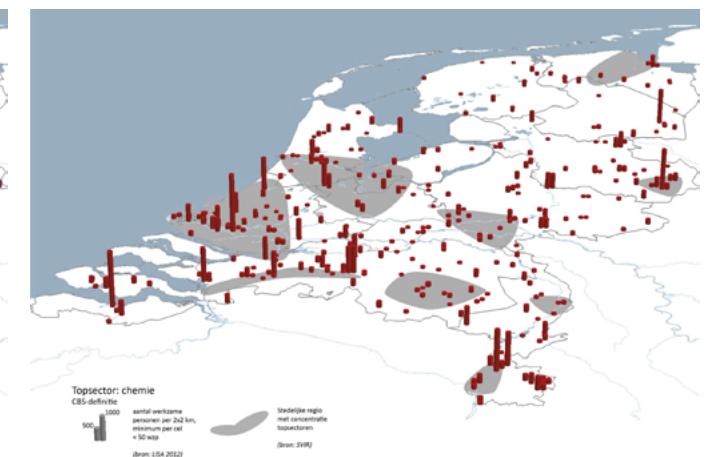
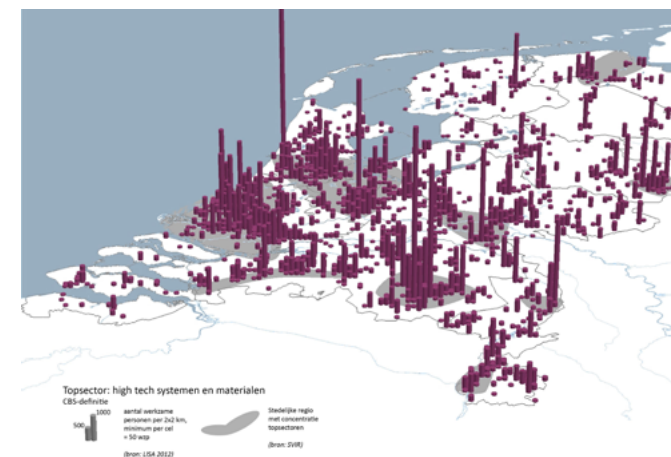
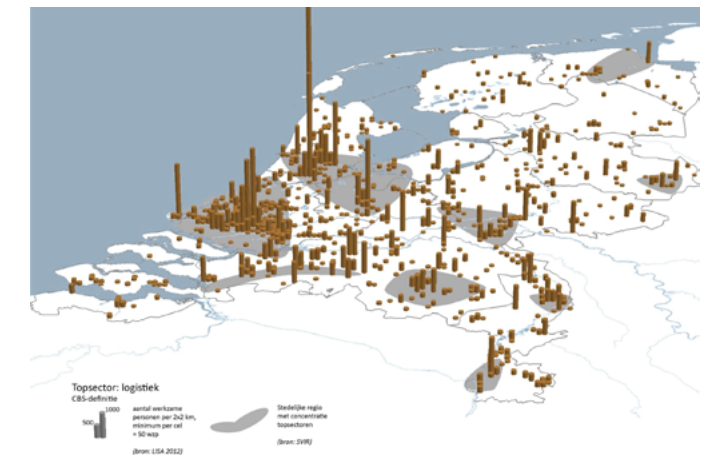
Verschillende bronnen hebben bijgedragen aan de analyse van het ruimtelijk economisch vestigingsklimaat van de regio.

- Onderzoeken vanuit kennisinstututen PBL en Universiteit Utrecht, CBS, Ecorys en anderen,
- Beleids- en onderzoeksdocumenten van Rijk en regio,
- Ruimtelijke analyses van de regio

Regio-analyse op grond van PBL

Op basis van de SVIR en de PBL-publicaties “De internationale concurrentiepositie van de topsectoren” en “Topsectoren en regio’s” zijn de in de SVIR-regio Twente de aanwezige topsectoren en hun vestigingsklimaat in vergelijking met hun concurrenten in beeld gebracht. HTSM en in mindere mate de Chemie zijn de belangrijkste topsectoren in deze regio. In de PBL-publicatie “Topsectoren en regio” heeft het PBL een methode beschreven hoe potenties van het vestigingsklimaat voor topsectoren te beoordelen. Toepassing van die methode laat zien dat er in Twente minder HTSM aanwezig is dan wat op basis van de gemeten kwaliteit van het vestigingsmilieu kan worden verondersteld. De omvang van de Chemie komt overeen met wat op basis van wat de gemeten kwaliteit van het vestigingsmilieu kan worden veronderstelt.

Voor wat betreft de vestigingsplaatskwaliteit kan op grond van dezelfde PBL publicaties naar voren gebracht worden dat de regio gespecialiseerd is in beide topsectoren, maar dat het relatief kleine clusters betreft. Tegelijkertijd is de connectiviteit over weg water en spoor, de kwaliteit van de publieke kennisinfrastructuur en de verbinding daarvan met het bedrijfsleven evenals de kwaliteit van de landelijke woonmilieus op orde. Zwakkere kanten van het vestigingsmilieu zijn echter de agglomeratiekracht, de kwaliteit van stedelijke woonmilieus, de internationale bereikbaarheid via de lucht, het (hogesnelheids)spoor en de private kennisinfrastructuur.



Beleids- & onderzoeksdocumenten regio



Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente

Deel 1: Ontwikkelingsperspectief 2040: Vitaal en Innovatief

Samenvatting

“Onze ambitie: Netwerkstad Twente vitaal en innovatief

Onze visie op Twente in 2040: een vitale samenleving in een aantrekkelijke omgeving, een innovatieve top-kennisregio van internationaal belang, brede werkgelegenheid gebaseerd op 3 speerpunten: high-tech systemen en materialen (HTSM), logistiek, recreatie en toerisme. De Netwerkstad Twente is als ‘eurocity’ de motor voor heel Twente. Hiermee schetsen wij het ontwikkelingsperspectief waar de vijf Netwerkstad-gemeenten Almelo, Borne, Enschede, Hengelo en Oldenzaal en de provincie Overijssel gezamenlijk aan werken.”

Vijf voor twaalf

“Eén ontwikkelingsperspectief voor Netwerkstad Twente is meer dan ooit nodig. De aanhoudende economische crisis zorgt voor stagnatie in de ontwikkeling van woningbouw, bedrijventerreinen en kantoorlocaties. De werkloosheid is relatief hoog, het opleidingsniveau is relatief laag. Daarnaast sluiten vraag en aanbod op de arbeidsmarkt niet goed op elkaar aan. Demografische ontwikkelingen hebben effect op de toch al kwetsbare arbeids- en woningmarkt, met als gevolg afname of uitval van de vraag. Daarom schrappen of faseren we ontwikkellocaties, ontwikkelen we nieuwe verdienmodellen en kiezen we ervoor samen strategisch te programmeren om te voorzien in woon- en werkmilieus die aansluiten bij de veranderende vraag. Op deze manier werken we samen met partners aan onderscheidende steden die elkaar aanvullen en onze inwoners op maat bedienen. In 2040 is er een ‘match’ tussen vraag en aanbod op de arbeidsmarkt en geldt ook het stedelijk gebied van Twente als een aantrekkelijk gebied.”

Het Twentehuis: ontwikkelopgave en toekomstperspectief

“De ontwikkelopgave voor ‘het Twentehuis’ ligt vooral

in het huidige stedelijk gebied: transformeren en herstructureren in plaats van uitbreiden. Daarbij is de overheid één van de spelers. Per vraagstuk gaan we allianties aan met maatschappelijke en private partners, andere overheden en particuliere initiatieven. We bieden ruimte aan kleinschalige (en eventueel tijdelijke) initiatieven, ofwel: de ‘spontane stad’. Als overheid stellen wij duidelijke kaders en leveren op tijd kwalitatief goede diensten en resultaten.

Het regionale toekomstperspectief voor het Twentehuis heeft een degelijk fundament en drie pijlers. Het fundament staat voor ‘basiskwaliteit’. De kwaliteit moet op orde zijn om de toekomstige ontwikkeling van de Netwerkstad Twente te kunnen dragen. De drie pijlers van het huis geven kleur aan de kracht en potentie van de Netwerkstad Twente.

- Basiskwaliteit als fundament. De Netwerkstad-gemeenten functioneren goed als de leefbaarheid en bereikbaarheid op hoog niveau zijn en als ze gezamenlijk strategisch programmeren.

- Pijler 1: versterken economisch klimaat. De werkgelegenheid van Twente is gebaseerd op de economische kracht en groei van bestaande bedrijven en op de aantrekkingskracht voor nieuwe bedrijvigheid. Het economisch profiel is gericht op HTSM, logistiek, recreatie en toerisme, hoogwaardige bedrijfslocaties en acquisitie.

- Pijler 2: verbeteren stedelijke kwaliteit: de aanwezige voorzieningen, woonmilieus en recreatieve mogelijkheden zijn een belangrijke vestigingsfactor. De Netwerkstad Twente biedt duurzame woon- en leefmilieus en complementaire binnensteden.

- Pijler 3: binden van talent: een innovatieve regio heeft behoefte aan een continue en groeiende stroom van talent. Wij willen talent behouden en aantrekken.”



Gebiedsagenda Oost-Nederland 2013

Samenvatting

“.. tegen de achtergrond van de demografische (zowel groei als krimp), economische (crisis, stagnatie), mobiliteits- (toename) en klimaat- ontwikkelingen is de centrale ambitie: behoud en versterking van de (inter) nationale concurrentiepositie in balans met de kwaliteit van de leefomgeving volgens het people-planet-profit-principe:

- People: aantrekkelijke woon- en werkomgeving.
- Planet: behoud natuur en landschap en ruimte voor energietransitie en klimaatadaptatie incl. wateropgave).
- Profit: topsectoren uitbouwen en verbinden met brede economische basis.

Vanuit het people-planet-profit-principe zijn vervolgens [...] drie thematische hoofdogaven te onderscheiden voor Oost-Nederland :

A. Economische structuurversterking (incl. energietransitie) mede in relatie tot de topsectoren;

B. Versterking en benutten van corridors;

C. Een wateropgave, die langs alle grote rivieren in Oost-Nederland aan de orde is.

A Economische structuurversterking (incl. energietransitie) mede i.r.t. de topsectoren:

- Bereikbaarheid op peil: zorgen voor goed functionerende internationale corridors via weg, water en spoor (rijk) en goede verbindingen tussen netwerken in en rond stedelijke netwerken (selectieve knooppuntontwikkeling): gezamenlijke opgave rijk/ landsdeel. Daarbij verschuift het accent van het op orde krijgen van het hoofdnetwerk naar het op elkaar afstemmen van de regionale netwerken op het hoofdnetwerk. Daar waar de stedelijke bereikbaarheid raakt aan de doorstroming op de (inter)nationale corridors ligt een gezamenlijke opgave. Voorbeeld: Arnhem-Nijmegen.
- Clustering/fysieke concentratie van bedrijven

stimuleren t.b.v. innovatie en internationale uitstraling. Dit is een opgave die m.n. door het landsdeel zelf opgepakt moet worden.

- Programmering woningvoorraad, werklocaties en voorzieningen. Dit is m.n. een landsdelige opgave. De opgave daarbij is: kwantitatief en kwalitatief: op orde brengen en op de vraag afstemmen betekent enerzijds bouwen van bijvoorbeeld 50.000 woningen in Arnhem-Nijmegen, anderzijds anticiperen op krimp (Achterhoek, Noord-Oost Twente, BZK).
- Duurzame verstedelijking: de opgave is de groene en open ruimte zoveel mogelijk te vrijwaren van bebouwing, bijvoorbeeld door herstructurering binnensteden, transformatie. Ook dit is een landsdelige opgave.
- Duurzame energievoorziening en biobased economy stimuleren; dit is een gezamenlijk belang van regio, ministeries EZ en IenM. Het landsdeel is hierbij aan zet; de taak van het Rijk is hierin voorwaardenscheppend te zijn.

B Versterken en benutten van corridors: dit is een gezamenlijke Rijk /landsdeel opgave:

- Beter benutten van bestaande capaciteit van alle modaliteiten op de corridors om de doorstroming van het (zakelijk) verkeer te bevorderen. Het programma Beter Benutten bevat een gezamenlijke Rijk/landsdeel aanpak.
- Daar waar nodig: capaciteitsvergroting of aanvullen ontbrekende schakels van weg, water en spoorverbindingen. Het Rijk is hiervoor aan zet: gezien het geringe vrij besteedbare budget is hier weinig ruimte voor. Gelukkig is de hoofdinfrastructuur over het algemeen goed op orde.
- Ontwikkelen multimodale overslagpunten. Voortouw ligt bij landsdeel (en bedrijfsleven).
- Afstemmen ontwikkelingen rondom de corridors, die elkaars functioneren beïnvloeden. Dit vraagt afstemming tussen Rijk, landsdeel en bedrijfsleven.”

Ruimte Geven aan Economische Vernieuwing

Een onderzoek naar arbeidsmobiliteit en skill-gerelateerdheid in Nederland en haar regio's.

Frank van Oort (EUR / UU), Anet Weterings (PBL), Ljubica Nedelkoska (Harvard University), Frank Neffke (Harvard University)

De regio Twente is bij uitstek gespecialiseerd in Hightech Systemen & Materialen, met grote vestigingen van Stork machinebouw en Ten Cate materialen. Dit cluster is bijzonder goed ingebed, en veel kansen op vernieuwing en ontwikkeling sluiten aan bij deze sterkte. Ook complementaire kennis uit het buitenland (hoewel klein met 4%) sluit aan bij de bestaande expertise van de regio. De chemische sector, een ander beleidsmatig speerpunt van de regionaal, scoort veel minder sterk in termen van inbedding. Kans op krimp is hier zeker aanwezig als het aan de skill-gerelateerdheid ligt. ICT is een sector die veel spin-offs kent in het ondernemende ecosysteem van universiteit en business science park (Van Oort e.a. 2014). Toch is de sector nog relatief klein – wellicht ook omdat succesvolle (door)starters bij gebrek aan marktpotentieel

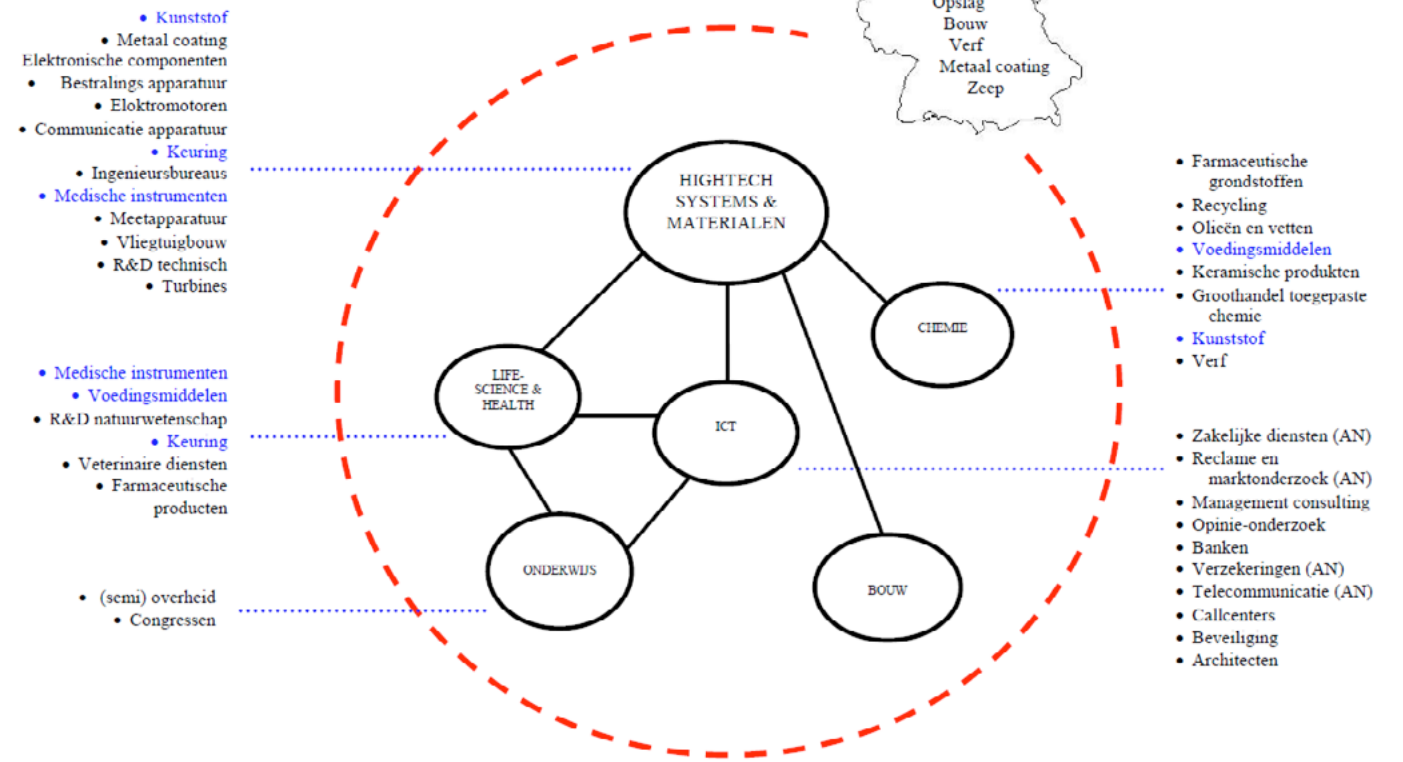
en diversificatie mogelijkheden verhuizen naar de Randstad. Life-Sciences & Health is een speerpunt van de universiteit, maar raakt niet goed ingebed in de skills van de regionale economie. Andere regio's hebben daarop een relatief grote voorsprong. Onderwijs (niet op skills onderzocht) kent veel kennisrelaties met zowel HTSM als Life-Sciences & Health.

Gestileerde SWOT-analyse skill-gerelateerdheid in regio Twente

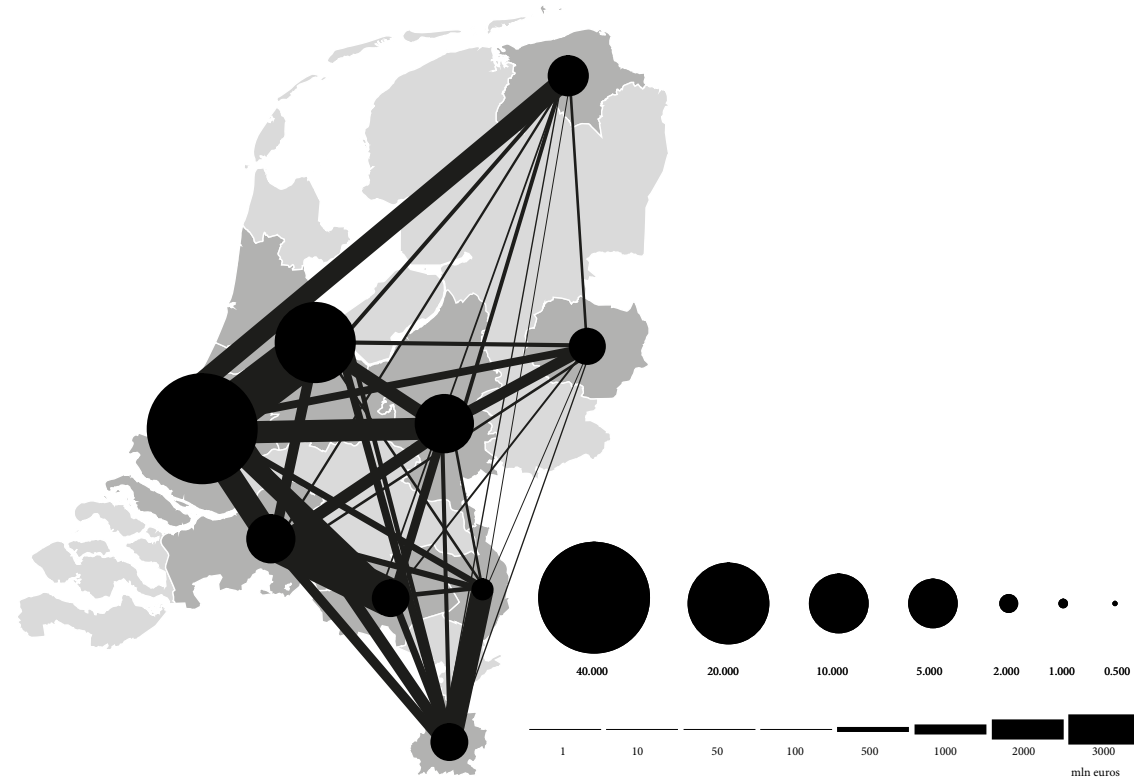
	Goede inbedding	Zwakke inbedding
Groot cluster	Kans op doorgroei HTSM	Kans op krimp
Klein cluster	Kans op nieuwe & snelle groei ICT ONDERWIJS LIFE-SCIENCE & H	Kans op opheffing CHEMIE

Skill-sterktes en -kansen in de regio Twente

Cluster-kernen regio Twente
Zwart en blauw: kansrijke sectoren voor cross-overs
Blauw: komt meerdere keren voor
(AN): sterk in regio Arnhem-Nijmegen
Sectoren in Duitsland geven toename in potentieel aantal gerelateerde bereikbare banen (+%) indien grenzen wegvallen

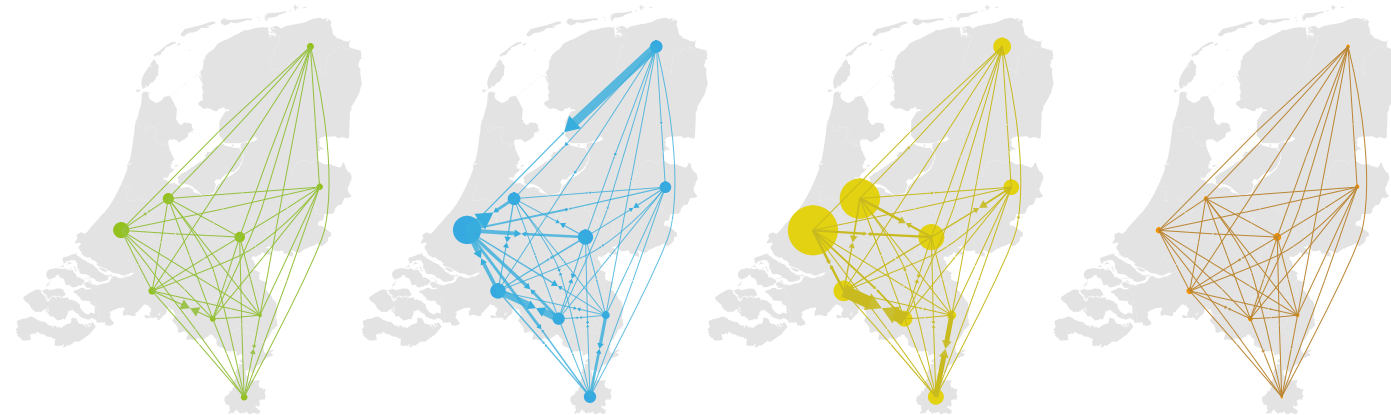


Handelstromen tussen SVIR-regio's



Totaal

databron: CBS en Ecorys
beeld: ZAUD en Ministerie IenM



Primaire sector

databron: CBS en Ecorys
beeld: ZAUD en Ministerie IenM

Secundaire sector

Tertiare sector

Kwataire sector

Ruimtelijke analyse

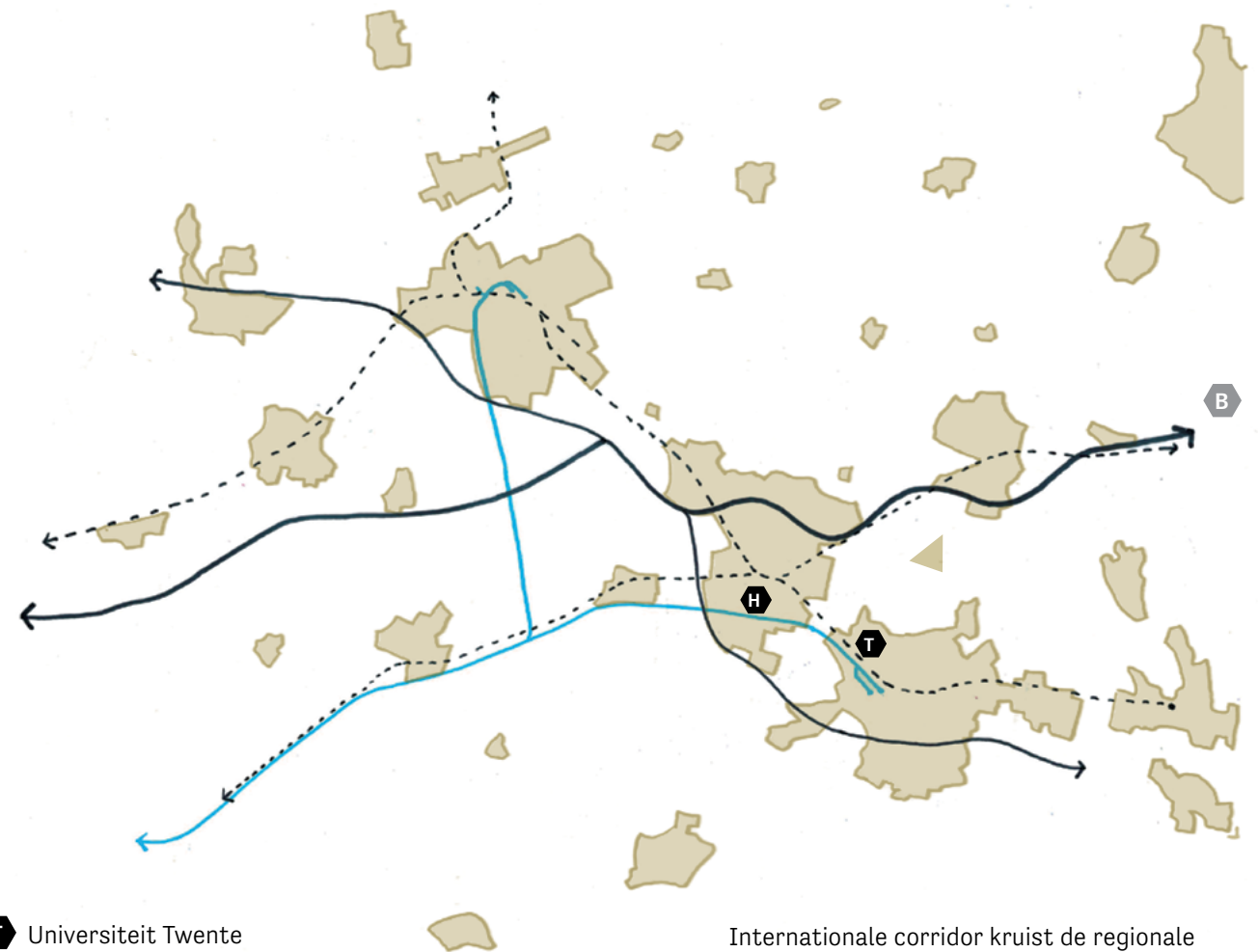
Enschede, Hengelo en Oldenzaal vallen binnen een van de met een 'elastiekje' gemarkeerde stedelijke regio's met een concentratie van topsectoren uit de SVIR. Voor dit BVNL-onderzoek is naar de regio Twente als een geheel gekeken.

Deze polynucleaire stedelijke regio kenmerkt zich door een verstedelijkingsband haaks op een (inter)nationale corridor van weg, spoor en water in een groene bosrijke her en der glooiende omgeving. Buiten deze corridor van Amsterdam naar Berlijn en Moskou is met name het OV matig ontwikkeld. De wegverbindingen zijn met name minder sterk naar Drenthe en de Achterhoek.

Uit woon-werkrelaties blijkt dat Twente een behoorlijk

samenhangende stedelijke regio is. De pendel tussen Enschede en Hengelo is voor Nederlandse begrippen redelijk ontwikkeld. Stedelijke voorzieningen zijn verdeeld over Enschede, Hengelo en Almelo.

De belangrijkste innovatieclusters binnen de topsectoren lijken Kennispark Twente (waaronder de campus van de UT), Hart van Zuid en de Thales Campus. Daarnaast vormen XL Businesspark, de binnenhaven in Hengelo en de railterminal in Bad Bentheim strategische knopen in het logistieke netwerk.



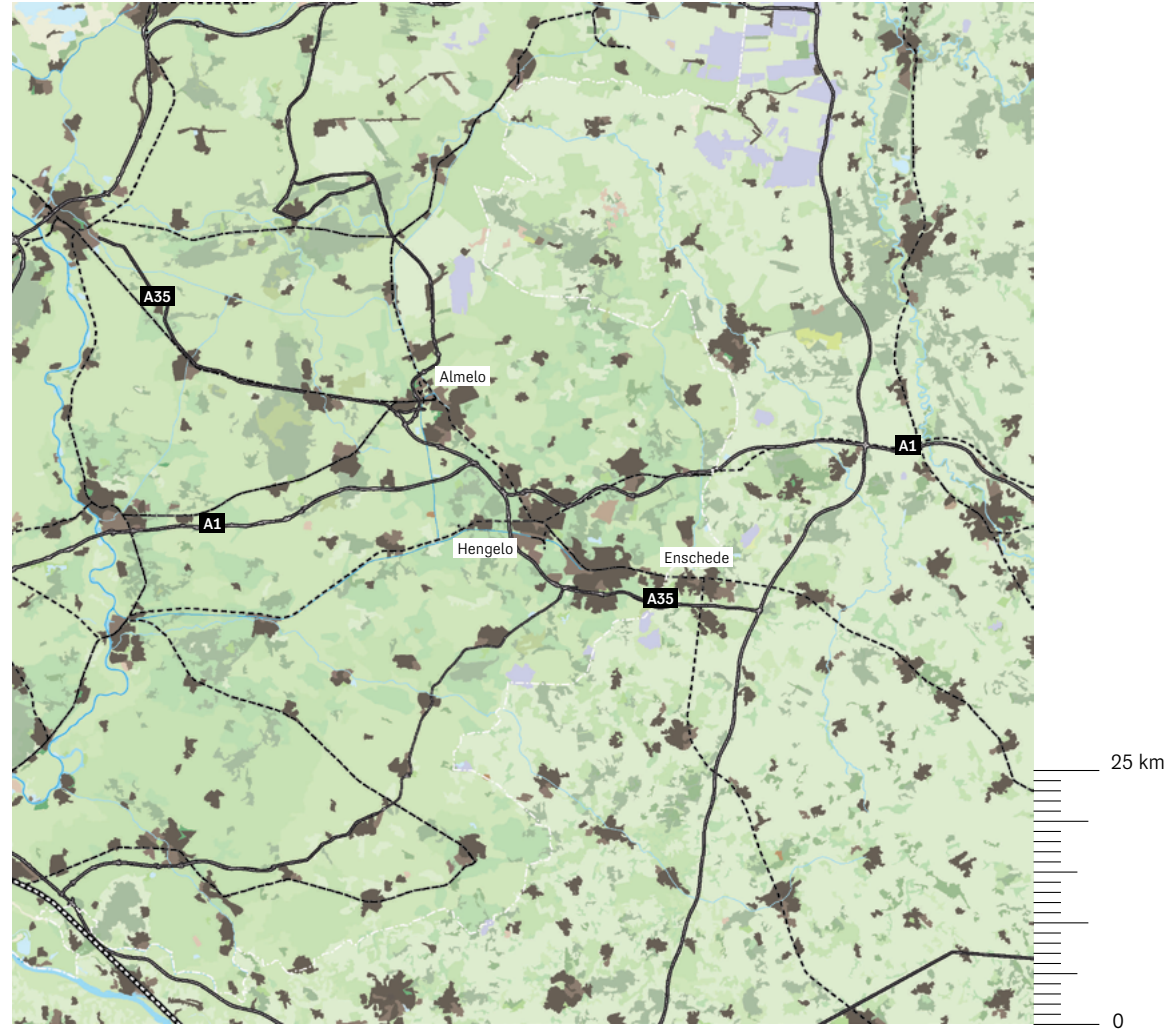
- T** Universiteit Twente
- H** Hart van Zuid
- B** Spoorterminal Bentheim

Internationale corridor kruist de regionale structuur. Enschede ligt als regionaal zwaartepunt net niet aan deze corridor.

Regio Twente

100 x 100 km

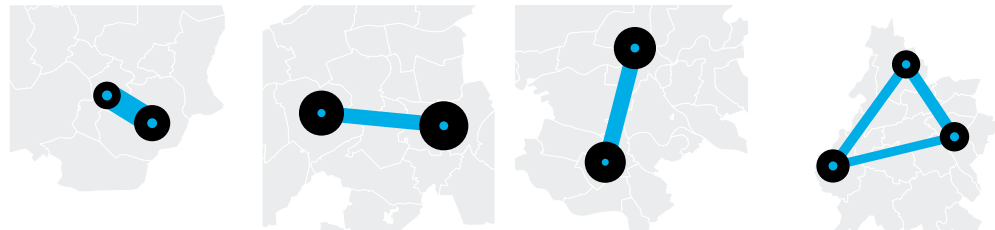
Meerkernige stedelijke regio op behoorlijke afstand van andere stedelijke agglomeraties.



Relatief sterke banden

Behoorlijk ontwikkelde pendel tussen Hengelo en Enschede

A	Hengelo-Enschede	Breda-Tilburg	Arnhem-Nijmegen	Maastricht-Sittard / Geleen-Heerlen
B	6,2 - 6,1	3,6 - 4,0	5,0 - 3,1	5,2 - 4,8 - 5,5
C	31	11	13	31



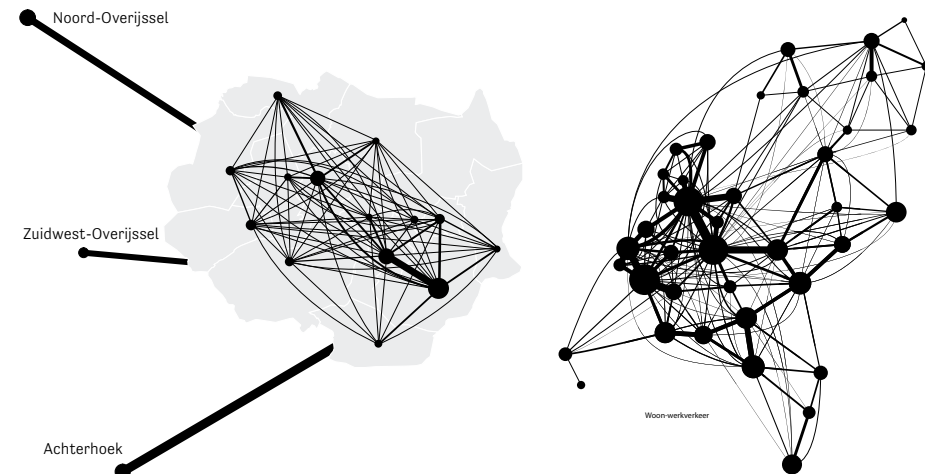
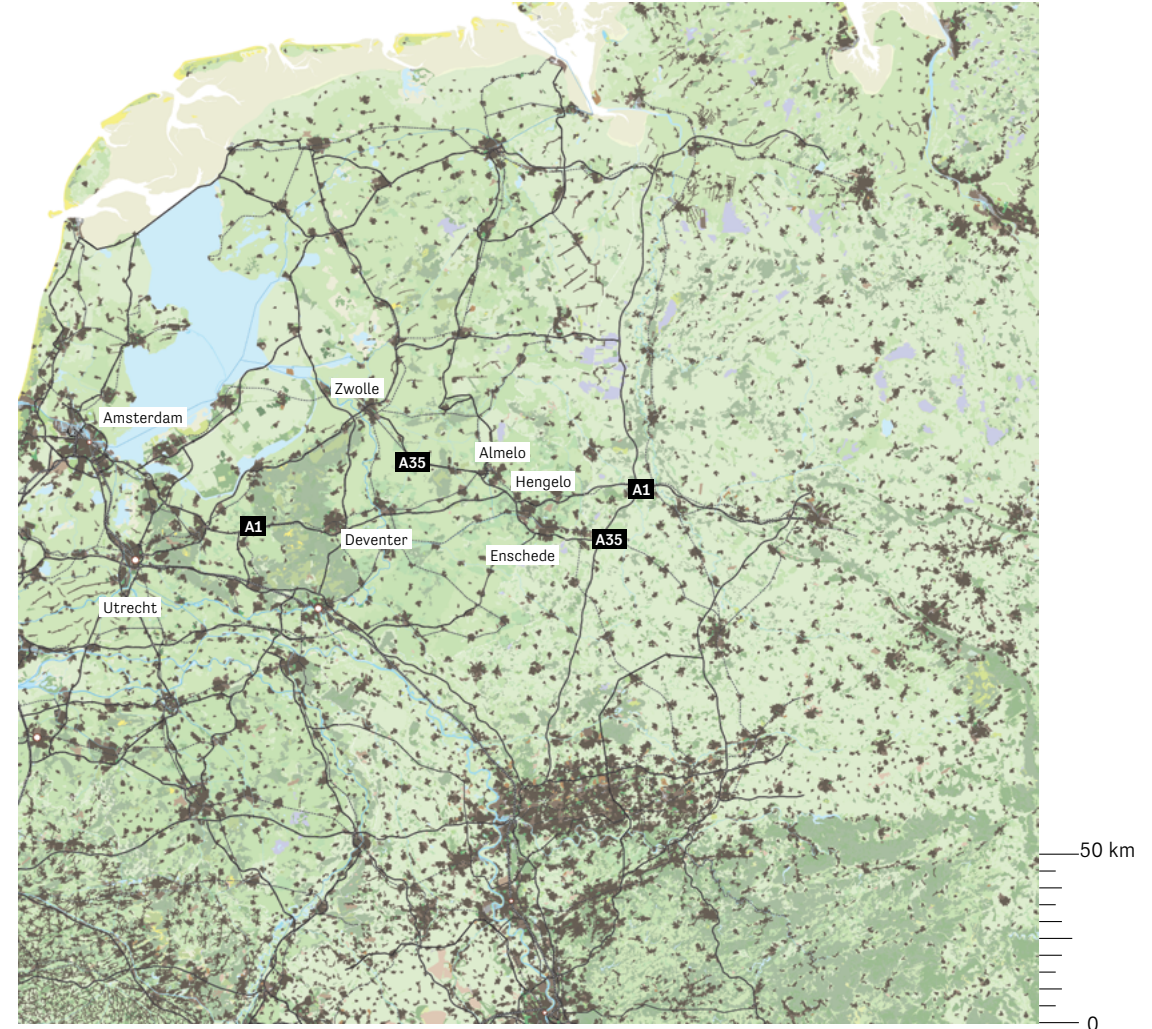
A) Centrumsteden B) Inkomende pendel uit andere centrumstad (in duizenden)
C) aandeel van pendel tussen centrumsteden van totaal uitgaande pendel

● Werkgelegenheid
● Aandeel buurcentrumstad
— Pendelstromen

Euregio Twente

300 x 300 km

Stedelijke regio aan een internationale corridor Amsterdam Berlijn, Warschau en Baltische staten.



Forensenstromen Gelderland
Databron: CBS beeld: ZAUD

Woon-werkverkeer tussen COROP-regio's
Databron: CBS (2010)

Belangrijkste clusters & concentraties

Agglomeratiekracht gaat niet alleen over de massa van bewoners, banen en bedrijven in een regio maar speelt ook op een lokaal schaalniveau. Concentraties van gespecialiseerde werkgelegenheid op een campus of in een stadscentrum lijken tot een vergrote aantrekkingskracht te leiden.*

Binnen de regio hebben we een selectie gemaakt van wat de belangrijkste innovatieclusters van topsectoren lijken. Door fysieke concentratie van onderzoeksafdelingen, onderwijsinstellingen, bedrijven en bedrijfjes wordt ontmoeting en interactie gestimuleerd; een potentiële bijdrage aan crossovers en innovatie.

Daarnaast hebben we een selectie van centra gemaakt –veelal binnensteden, waar winkels, horeca, cultuur, zakelijke dienstverlening, (inter)nationale verbindingen onderwijs en studentenleven -kortom stedelijkheid- tot een regionaal hoogtepunt komen.

Deze centra zijn direct en indirect ondersteunend aan het algemeen regionaal economisch vestigingsklimaat. Direct als concentratie van zakelijke diensten en indirect als een aantrekkelijk woon- en leefklimaat voor werkenden en hun naasten.

*) Zie ook het rapport 'regionale hotspots' van het AWTI waarin drie van innovatiemilieus worden geïdentificeerd: 1. creatieve urbane hotspot, 2. engineering hotspot en 3. wetenschappelijk gedreven hotspot.

Bronnen:
 Studentenaantallen: ABF en DUO, 2014
 Kantorenvorraad: Neprom, 2013
 Retailniveau: websites winkelketens, 2015
 Zie bijlagen voor een overzicht



Kennispark Twente

Topsectoren

Bedrijven

Onderwijs

Vervoer



Hart van Zuid

Topsectoren

Bedrijven

Onderwijs

Vervoer



Thales Campus

Topsectoren

Bedrijven

Onderwijs

Vervoer



XL Businesspark

Topsectoren

Bedrijven

Onderwijs

Vervoer



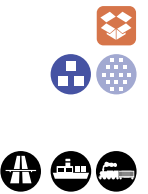
Binnenhaven Hengelo

Topsectoren

Bedrijven

Onderwijs

Vervoer



Legenda

Topsectoren

- Agrofood
- Chemie
- Logistiek
- LS&H
- HTSM
- Tuinbouw
- Energie
- Water
- Creatief
- ICT & data

Bedrijven

- Groot-bedrijf
- MKB
- Klein-bedrijf

Onderwijs

- R&D
- Universiteit
- HBO
- MBO
- Stage

Vervoer

- Zeehaven
- Binnenhaven
- Leidingen
- Goederenspoor
- Spoor
- HST
- Snelweg
- Bus
- Lucht
- Autowegen

Voorzieningen

- Diensten
- Universiteit
- HBO
- MBO
- Winkels
- Cultuur
- Fietsen
- Provincie
- Ziekenhuis
- ICT

Transparante symbolen

Ontluikend of deels aanwezig



Topsector innovatie clusters

- 1 Kennispark Twente
- 2 Hart van Zuid
- 3 Thales Campus
- 4 XL Businesspark
- 5 Binnenhavens Hengelo

Voorzieningen centra

- 10 Almelo
- 11 Hengelo
- 12 Enschede



Enschede

Voorzieningen

Vervoer

Studenten

Kantoren



24.314

449.000 m²

Winkelketens: Starbucks, IKEA, De Bijenkorf, HEMA, Apple-store, Primark, Media Markt



Hengelo

Voorzieningen

Vervoer

Studenten

Kantoren



822

281.000 m²

Winkelketens: Starbucks, IKEA, De Bijenkorf, HEMA, Apple-store, Primark, Media Markt



Almelo

Voorzieningen

Vervoer

Studenten

Kantoren



-

195.000 m²

Winkelketens: Starbucks, IKEA, De Bijenkorf, HEMA, Apple-store, Primark, Media Markt



SWOT-ANALYSE

S | Strength

(TOP)SECTOREN

- **HTSM Brain & Maak, Chemie, Logistiek, Landbouw**, kleine gespecialiseerde ICT. Kennispark Twente; innovatief milieu

AGGLOMERATIEKRACHT

- Sterk verbonden regionaal stedelijk netwerk.

RUIMTELIJKE NETWERKEN

Oost- west verbindingen (weg, spoor en water).

OMGEVINGSKWALITEITEN

- **Aantrekkelijke landelijke woonmilieus.**
- Volop ruimte; in stad en daarbuiten.
- Aantrekkelijke balans stad en land.

ORGWARE

- **Veel innovatieve, succesvolle start-ups.**
- **Universiteit & kennisinfrastructuur (publiek en privaat)**
- Samenwerking in de regio.

W | Weakness

(TOP)SECTOREN

- **Kwetsbare topsector (enkele grote partijen).**
- Kleine clusters chemie & high-tech materialen.

AGGLOMERATIEKRACHT

- **Weinig massa en dichtheid.**

RUIMTELIJKE NETWERKEN

- Internationale bereikbaarheid (lucht, HSL en zeehaven).
- Noord-Zuid verbindingen. Perifere ligging.

OMGEVINGSKWALITEITEN

- **Kwaliteit binnensteden en kleinstedelijke woonmilieus** (o.a. voorzieningen en hoogwaardige stedelijke huur).

ORGWARE

- **Weinig arbeidsmobiliteit. Private kennisinfrastructuur.**
- **Internationalisering bedrijfsleven. Doorgroei van start-ups lukt niet in regio.**
- **Doorgroei van start-ups lukt niet in de regio.**
- **Bestuurlijke samenhang in regio Twente**
- **Zichtbaarheid en beeldvorming / te bescheiden.**

O | Opportunity

(TOP)SECTOREN

- **HTSM-Maak uitbouwen.** Kleinschalige specialisatie.
- **Logistiek: hub voor Rotterdam en Ruhrgebied.**
- Valorisatie landschappelijke kwaliteiten voor tourisme.
- Doorgroeiende start-ups, clustervorming, crossovers.
- Biobased economy, logistiek irt educatie.

AGGLOMERATIEKRACHT

- **Keuze maken voor één regionaal stedelijk centrum.**
- **Vergroot agglomeratiekracht.** En/of Twentse reikwijdte.

RUIMTELIJKE NETWERKEN

- **Op niveau houden internationale wegverbindingen.**
- **Betere verbindingen met HSL -tation en luchthaven.**
- **Verbeteren noord-zuid verbindingen.**

OMGEVINGSKWALITEITEN

- **Aandacht voor binnensteden, voorzieningen en kleinstedelijke woonmilieus.**

ORGWARE

- **Versterken relaties buurregio's, ook over de grens**
- **Uitdragen Twentse kwaliteiten. Intergraal denken.**

T | Threat

(TOP)SECTOREN

- **Gebrekkige veerkracht (HTSM en grote spelers).**
- Aantasting klimaat start-ups en R&D. Vertrek overheidsdiensten uit regio.

AGGLOMERATIEKRACHT

- **Krimp en sociale tweedeling.**
- Fragmentatie stedelijk netwerk.

RUIMTELIJKE NETWERKEN

- **Congestie (inter)nationale wegverbindingen (A1).**
- **Geïsoleerde ligging.**

OMGEVINGSKWALITEITEN

- **Verschraling binnensteden, meer winkelleegstand**

ORGWARE

- **Gebrek aan bestuurlijke slagkracht. Versnipperd /verbleekt profiel. Geen aandacht van rijk.**

Legenda

- **Pirmair**
- Secundair

Beleidsopties

Er is een SWOT-analyse van de regio gemaakt, gebaseerd op een reeks onderzoeks- en beleidsdocumenten die door rijk en regio in het proces werden ingebracht, een toer door de regio en een ruimtelijke analyse. In een aantal werkateliers is de analyse gepresenteerd, aangescherpt en verdiept. Belangrijke onderdeel van de beleidsverkenning vormen het onderzoek naar de vernieuwing & vergroening van de economie door de Universiteit Utrecht onder leiding van prof. Frank van Oort en een aantal onderzoeken van het Planbureau voor de Leefomgeving (PBL), dat zich voornamelijk richt op de ruimtelijke voorwaarden van topsectoren. Daarnaast werden de beleidsdocumenten Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente en Gebiedsagenda Oost-Nederland 2013 ingebracht. Een overzicht van deze documenten is te vinden in de bijlagen.

Tijdens een toer door de regio werden enkele relevante plekken bezocht met een toelichting door ter plaatse deskundigen.

Ruimtelijk is de regio geanalyseerd op een aantal schaalniveaus. De regio als geheel, de regio in haar euregionale context en onderdelen van de regio waar de (gevonden) belangrijkste concentraties van topsectoren en voorzieningen zijn gelegen. Daarnaast is gekeken naar handelsstromen en woon-werkrelaties van de regio met andere regio's in Nederland. Het buitenland, alhoewel zeer relevant, ontbreekt helaas in deze analyses door het gebrek aan beschikbare gegevens.

De SWOT-analyse vormt de basis van waaruit mogelijke opgaven (zogenaamde bouwstenen) worden geformuleerd voor het versterken van het ruimtelijk-economisch vestigingsklimaat van de regio. Met deze potentiële opgaven zijn vervolgens strategieën gebouwd met dito doel.

(TOP)SECTOREN

Welke stuwende economische sectoren zijn er in de regio? Hoe presteren ze en zijn er specifieke punten die de aandacht verdienen (van de overheid)? Waar liggen kansen, wat zijn bedreigingen?

SWOT analyse

(TOP)SECTOREN	AGGLOMERATIEKRACHT	RUIMTELIJKE NETWERKEN	OMGEVINGSKWALITEITEN	ORGWARE
STRENGTH HTSM Brain & Maak, Chemie, Logistiek, Landbouw, kleine gespecialiseerde ICT. Kennispark Twente; innovatief milieu				
WEAKNESS Kwetsbare topsector (enkele grote partijen). Kleine clusters chemie & high-tech materialen.				
OPPORTUNITY HTSM Maak uitbouwen. Kleinschalige specialisatie. Logistiek: hub voor Rotterdam en Ruhrgebied. Valorisatie landschappelijke kwaliteiten voor tourisme. Doorgroeiende start-ups. Clustervorming. Cross-overs. Biobased economy, logistiek irt educatie.				
THREAT Gebrekkige veerkracht (HTSM en grote spelers). Aantasting klimaat start-ups en R&D. Vertrek overheidsdiensten uit regio.				

Onderwerp
Primair
Secundair

Achtergrond SWOT-analyse en koppeling aan beleidsopties (bouwstenen)

1. HTSM Brain & Maak sterk in Twente, maar relatief klein.

Om wereldwijd concurrerend te blijven in HTSM moet Twente specialiseren. Er wordt gekozen voor drie niches: **1. Connected Systems, 2. Lab on a chip, 3. Thermoplastic composites. Het campus systeem is succesvol maar moet verder versterken en cross-overs maken naar andere grote sectoren als landbouw, voedselverwerkende industrie, chemie en logistiek. Er liggen kansen op ontwikkeling in OEM (Original Equipment Manufacturing) voor de lokale markt. Momenteel zit dat meer in Brainport. Twente doet vooral halfproducten/onderdelen. Versterking MKB is wenselijk, bijv. door stimuleren van spin-outs grote bedrijven.**

Beleidsopties:

1. Twente moet verder doorgaan met het ontwikkelen op het gebied van specialistische productie, skills, productonderzoek. In tegenstelling tot China waar het vooral om massaproductie gaat. Twente zet in op een heel specifiek profiel om regio internationaal mee te onderscheiden binnen de HTSM niches: 1.

Connected Systems, 2. Lab on a chip, 3. Thermoplastic composites.

- Voorbeeld 1: Apollo Vredestein waar men in Twente de producten ontwikkelt en test, en vervolgens elders de massaproductie doet.
- Voorbeeld 2: precisie staal voor olie- en gasindustrie.

2. Richt je op specialistische OEM voor de lokale markt (West-Europa) kan Twente concurreren.
3. Niet aan de orde.

2. Veerkracht HTSM sector

Ten aanzien van het Regionaal Economisch Profiel staat de balans tussen enerzijds een supergespecialiseerde topsector HTSM en een veerkrachtige regionale economie centraal. Daarbij gaat het zowel om arbeidsmarkt- als om structuurvraagstukken. Voor vergroting van de werkgelegenheid past bij sterkere specialisatie ook versterking van de veerkracht van de regio.

Beleidsopties:

1. Versterk de veerkracht van de HTSM sector kan worden versterkt door grote bedrijven te stimuleren om succesvolle onderdelen te laten verzelfstandigen.

Spin outs, als Philips deed en doet (ASML, NXP, lichtdivisie etc. In het verlengde hiervan past ook een open-innovatiecampus, zoals Thales die nu ontwikkelt 'buiten de poort'.

2. Versterk samenwerking tussen kennisinstellingen en bedrijven in campusvorm rondom grote bedrijven wordt als zinvol ervaren. Dit soort clusters ontstaat vanzelf met overheid die faciliteert. Slim omgaan met beveiliging van intellectual property is cruciaal. Denk aan gebieden met verschillende veiligheidsniveaus.
3. In het verlengde hiervan past ook een open-innovatiecampus, zoals Thales die nu ontwikkelt 'buiten de poort'.
4. Richt je vooral op ontwikkeling en verbinding van MKB onderling en met kennis, zodat er massa voldoende is voor een goed evenwicht tussen grote HTSM bedrijven en het MKB en er voldoende veerkracht is om werklozen op te nemen.

3. Crossovers topsectoren

Kennispark Twente (UT, Saxion, start-ups, grotere bedrijven) is zeer succesvol. Er zijn verschillende programma's voor bedrijven die met studenten willen samenwerken: op school, in een HUB, of binnen het bedrijf. Het Kennispark is een voorbeeld voor andere regio's. Ze werken samen met de zes andere campussen: Leiden, Amsterdam, Delft, WUR, Eindhoven, Utrecht.

Cross-overs zijn een regionale traditie. UT met beeldvormende technieken voor defensie en medische sector. ICT & safety voor defensie en persoonlijk beveiliging. Economie & ecologie bieden kansen; voor faciliteren van zakelijke congressen in aantrekkelijke omgeving. Net als "Beter in Twente": landschap, gezondheidszorg en wellness en recreatie.

Beleidsopties:

1. Stimuleer andere cross-overs tussen 'skill' - verwante sectoren als voedselverwerkende industrie, logistiek, medische sector en beveiliging.
2. Ga als overheid het gesprek aan met de sectoren en creëer faciliteiten en bijvoorbeeld experimenteerruimte in regelgeving als dat nodig is.

4. Logistiek: kans als hub tussen Rotterdam en Baltische/Scandinavische Corridors

De logistieke stroom door Twente verbindt Rotterdam met Scandinavië, Duitsland, Polen, Rusland en Baltische staten. Daar worden in Twente nog te weinig vruchten van geplukt. Logistiek biedt kansen om werkgelegenheid voor laagopgeleide te creëren. In Duitsland is bij Bentheim een nieuwe logistieke spoorterminal gebouwd.

Beleidsopties:

1. Stimuleer innovatie door koppeling met Universiteit Twente en Dinalog campus voor logistiek in Breda.
2. Gebruik de nieuwe knoop in Bentheim als impuls voor logistiek in Twente.
3. Ontwikkel aan het Twentekanaal en de haven een trimodale logistieke knoop.
4. Stimuleer aanhaking van Twente aan de Betuwelijn via een noordaansluiting (over bestaande of nieuw spoor), gekoppeld aan een (bestaande of nieuwe) terminal als een impuls voor de logistieke sector in Twente.
5. R&D en innovatie binnen de logistiek is beperkt, zet er niet op in. De grote goederenstromen, zeker over spoor creëren slechts overlast in de steden. Het is zeer de vraag of deze sector daadwerkelijk werkgelegenheid genereert.

5. Landbouw. Regio is sterk in landbouw en voedselverwerkende industrie (Grolsch, Bolletje, Johma)

Deze sectoren staan redelijk op zichzelf. De veerkracht van de regio is ook gebaat bij sterkere verwevenheid met andere sectoren. Er is potentie voor cross-over met andere sectoren; logistiek, htms, chemie.

Beleidsopties:

1. Zoek naar cross-overs tussen landbouw, voedselverwerkende industrie en HTSM en creëer ruimtelijke mogelijkheden voor biobased economy.
2. Het is aan de markt om kansen te identificeren en te benutten, maar ga als overheid het gesprek aan met de sectoren

AGGLOMERATIEKRACHT

Ten opzichte van regio's elders in Europa hebben Nederlandse regio's in algemene zin minder massa en dichtheid. Hun beperkte agglomeratiekracht is nadelig voor hun concurrentiekracht. Daardoor zijn er minder gespecialiseerde faciliteiten en diensten. De keuze uit personeel, vervoersverbindingen, opleidingen, woonmilieus, toeleveranciers, geavanceerde en niet-geavanceerde dienstverleners, stedelijke en culturele voorzieningen is beperkter. Dat geldt ook voor de mate van concentraties van economische (top) sectoren.

SWOT analyse

(TOP)SECTOREN	AGGLOMERATIEKRACHT	RUIMTELIJKE NETWERKEN	OMGEVINGSKWALITEITEN	ORGWARE
	STRENGTH Sterk verbonden regionaal stedelijk netwerk.	WEAKNESS Weinig massa & dichtheid.	OPPORTUNITY Keuze maken voor één regionaal stedelijk centrum. Vergroot agglomeratiekracht. Of Twentse reikwijdte.	THREAT Krimp en sociale tweedeling. Fragmentatie stedelijk netwerk.
				Onderwerp Primair Secundair

Koppeling SWOT-analyse aan beleidsopties (bouwstenen)

1. Sterk verbonden regionaal stedelijk netwerk. Wel risico op fragmentatie.

Zie volgende punt en Omgevingskwaliteiten #4.

2. Weinig massa & dichtheid.

Vergroot agglomeratiekracht door vergroting Twentse reikwijdte. Verbetering van de verbindingen binnen de regio, en naar omliggende regio's, zorgt voor de noodzakelijke vergroting van de arbeids- en consumptie markt.

Beleidsopties:

1. Vergroot regionale bereikbaarheid (Agglonet, fiets-snelwegen, ontvlechten A35)
2. Verbeter bereikbaarheid van de buurregio's (Zwolle, Achterhoek, Duitsland) over weg en spoor
3. Houd vast aan strak profiel van enkele gespecialiseerde bedrijventerreinen en campussen. Dit versterkt het profiel en de concentratie van specifieke clusters en niches waarmee de regio zich internationaal kan profileren (verhaalkracht). Let wel op dat ze concurrerend zijn (bv qua grondprijzen) met andere regio's.
4. Draag als overheden op alle schaalniveau's dit profiel van de regio uit om zo de zichtbaarheid wereldwijd te vergroten.
5. Bedrijven zijn zelf prima in staat hun eigen niches te vinden, een verbinding aan te gaan met kennisinstitu-

ten en internationaal de concurrentie aan te gaan op de door hun gevonden niches. De overheid kan wel het gesprek aangaan.

3. Keuze maken voor één regionaal stedelijk centrum biedt kansen.

Zie Omgevingskwaliteiten #4.

4. Risico van krimp en sociale tweedeling.

Er is een risico op krimp en sociale tweedeling. Twee strategieën voor creëren van werkgelegenheid in de basis (lageropgeleiden) zijn: **1. Gebruik schoorsteeneffect van nieuwe HTSM bedrijven en crossovers, 2. banen creëren voor lageropgeleiden in logistiek.**

Beleidsopties:

1. Laat succesvolle jonge bedrijven in de regio doorgroeien door hen in een inhoudelijk uitdagende omgeving te positioneren met 'concullega's', zoals Kennispark of een andere open campus. Deze bedrijven leveren uit eindelijk ook bredere werkgelegenheid op.
2. Ontwikkel een plan specifiek voor werkgelegenheid voor laagopgeleiden, bijvoorbeeld in logistiek. Vang teruglopende arbeidsbevolking op door robotisering.
3. Blijf inzetten op Twente als kraamkamer van innovaties en nieuwe bedrijven voor Nederland. Denk aan Booking.com. Dat succesvolle bedrijven ergens anders doorgroeien is geen punt.

RUIMTELIJKE NETWERKEN

Interne regionale samenhang, de verbindingen met buurregio's en de internationale bereikbaarheid zijn drie cruciale elementen waarmee bereikbaarheid een bijdrage levert aan het regionale vestigingsklimaat

Voor de samenhang van een regio is de interne bereikbaarheid cruciaal. Om als één arbeids- of woningmarkt te kunnen functioneren bijvoorbeeld. Om te kunnen profiteren van de kwaliteiten van een buurregio is een goede verbinding voorwaardelijk.

SWOT analyse

(TOP)SECTOREN	AGGLOMERATIEKRACHT	RUIMTELIJKE NETWERKEN	OMGEVINGSKWALITEITEN	ORGWARE
	STRENGTH Oost- west verbindingen (weg, spoor en water).	WEAKNESS Internationale bereikbaarheid (lucht, HSL en zeehaven). Noord-Zuid verbindingen. Perifere ligging.	OPPORTUNITY Op niveau houden internationale wegverbindingen. Betere verbindingen met HSL station en luchthaven. Verbeteren noord-zuid verbindingen.	THREAT Congestie (inter)nationale wegverbindingen (A1). Geïsoleerde ligging.
				Onderwerp Primair Secundair

Koppeling SWOT-analyse aan beleidsopties (bouwstenen)

1. Sterke oost-west verbindingen (internationaal weg, spoor en water).

Internationale oost-west wegverbindingen zijn redelijk ontwikkeld. Ontvlechten van internationaal en lokaal verkeer is wenselijk voor een beter functioneren van het daily urban system.

Beleidsopties:

1. Vanwege de menging van regionaal en internationaal verkeer dient A1 en A35 te worden ontvlochten. Blijf inzetten op prioritering hiervan.
2. Internationale wegverbindingen moeten op niveau worden gehouden. Want bij verkeersgroei is er risico op congestie (A1) in het laatste stuk richting Duitsland.

2. Zwakke Noord-Zuid verbindingen. Perifere ligging.

Koppeling met omliggende regio's, vooral in noord zuid richting laat te wensen over. Lokaal zit er veel congestie op N-Z. Dit is schadelijk voor de economie. Het verkleint o.m. de arbeidsmarkt.

Beleidsopties:

1. Zet in op een upgrade van wegen richting Zwolle (N35), Drenthe (N36) en Achterhoek (N18),
2. Internationaal en nationaal gezien zijn de N-Z verbindingen goed, dit gaat via Duitsland.

3. Te geïsoleerde ligging. Zwakke Internationale bereikbaarheid (lucht, HSL en zeehaven).

Verbetering van de (inter)nationale OV verbindingen is wenselijk, gecombineerd met een efficiënt onderliggend Agglonet. Goede intermodale koppeling, eventueel met een koppeling aan Betuwelijn, biedt kansen voor ontwikkeling van de logistieke sector. Het ontwikkelen van de voormalige vliegbasis als burgerluchthaven komt tot nu toe niet van de grond. Hoe dit precies mogelijk gemaakt kan worden wordt onderzocht. Momenteel is de IC teveel een boemeltje binnen de stadsregio.

Beleidsopties:

1. Betere verbindingen met HSL station, Schiphol en Duitse internationale luchthavens is wenselijk.
2. Efficiëntie zou kunnen verbeteren door IC stations in de regio te verminderen en regionaal vervoer met Agglonet te regelen.
3. Agglonet Twente moet OV bereikbaarheid binnen Twente en vooral ook richting Duitsland en rest van NL verbeteren. Vooral richting Duitsland is het lastig i.v.m. verschillende spoor-standaarden. Dit vergt afstemming van vertrektijden.
4. Maak van internationale trein tussen Schiphol en Berlijn een ICE, die minder vaak stopt
5. Zorg voor betere aanhaling van Twente via een aantakking op de Betuwelijn. Dit biedt, ondanks de vele nadelen (overlast bij variant op huidig tracé, kosten en landschapsaantasting bij variant nieuw

- tracé), kansen op ontwikkeling van de logistieke sector.
6. Ontwikkel een multimodale logistieke knoop waardoor de binnenhaven ook beter benut wordt
 7. Ontwikkel de burgerluchthaven binnen het concept van Technology Base Twente (TecBT) voor privé- en zakenvluchten.
 8. Verbetering bruikbaarheid van het Twentekanaal met o.a. verdieping kanaal, aanleg tweede sluiskolk en een planningstool voor de sluisen.
 9. Geen extra infra is nodig, wel betere afspraken over benutting.

OMGEVINGSKWALITEITEN

De omgevingskwaliteit van een regio alleen is niet voldoende om mensen en investeringen aan te trekken, maar is wel randvoorwaardelijk voor een aantrekkelijk vestigingsklimaat. Schort het ergens aan dan zal dat de ontwikkeling van de regio hinderen.

SWOT analyse

(TOP)SECTOREN	AGGLOMERATIEKRACHT	RUIMTELIJKE NETWERKEN	OMGEVINGSKWALITEITEN	ORGWARE
<p>STRENGTH Aantrekkelijke landelijke woonmilieus. Volop ruimte; in stad en daarbuiten. Aantrekkelijke balans stad & land.</p> <p>WEAKNESS Kwaliteit binnensteden & kleinstedelijke woonmilieus (o.a. voorzieningen & hoogwaardige stedelijke huur).</p> <p>OPPORTUNITY Aandacht voor binnensteden, voorzieningen en kleinstedelijke woonmilieus.</p> <p>THREAT Verschraling binnensteden, meer winkelleegstand.</p>				

Onderwerp
Primair
Secundair

Koppeling SWOT-analyse aan beleidsop-ties (bouwstenen)

1. Aantrekkelijke landelijke woonmilieus

Landschappelijke kwaliteit biedt kansen voor toerisme en mogelijke compensatie voor gebrek aan stedelijkheid.

Beleidsop-ties:

1. Profileer de regio internationaal als stedelijke regio met dito voorzieningen en aantrekkelijke landelijke milieus om in te wonen, recreëren en werken; als ideaal vestigingsmilieu voor (kenniswerkers binnen de) topsectoren.
2. Zorg dat dit onderdeel is van de gezamenlijke regionale verhaalkracht.
3. Verbeter de recreatieve infrastructuur richting Duitsland.

2. Volop ruimte; in stad en daarbuiten.

Beleidsop-ties:

1. Ontwikkel vooral de stedelijke voorzieningen tot een topniveau als stedelijke component binnen Country Life-City Life aangezien het mooie landschap al aanwezig is.
2. Promoot internationaal Twentes Country Life-City Life.
3. De grootste opgaven liggen in het stedelijk gebied. Zie ook #4 hieronder.
4. Kansen voor de markt. Geen overheidstaak, wel het gesprek aangaan.

3. Aantrekkelijke balans stad & land.

Zie vorige punt en Topsectoren #4.

4. Binnensteden & kleinstedelijke woonmilieus met matige kwaliteit (o.a. voorzieningen & hoogwaardige stedelijke huur).

De kwaliteit binnensteden, de voorzieningen en de kleinstedelijke woonmilieus zijn blijvend reden voor aandacht en zorg. Steden werken al intensief samen, maar toch nog teveel in concurrentie met elkaar wat betreft stedelijke voorzieningen. Samenwerking en clusteren op een plek (een centrum) biedt kansen voor een kwaliteitssprong.

Beleidsop-ties:

1. Selecteer één centrum om uit te groeien tot het centrum van Twente.
2. Winkelleegstand tegengaan door verkleining kern-winkelapparaat en omvorming tot andere functies zoals wonen of horeca. Zeker niet meer winkels bij bouwen.
3. Gezamenlijke (afstemming over) profilering is nodig als onderdeel van het winnen aan verhaalkracht. Richt je zoveel mogelijk op de complementariteit van de steden. Bijvoorbeeld Enschede=studenten, Hengelo=speciaalzaken, Almelo = Water
4. Coördinatie op gebied van kantoorprojecten en omvorming kantoren is wenselijk.

Het ruimtelijke economisch vestigingsklimaat wordt mede bepaald door hoe er in een regio wordt samengewerkt door de verschillende overheden (gemeenten, provincie en rijk). Van sterke invloed kunnen daarbij de samenwerkingsverbanden met het bedrijfsleven, onderwijs- en onderzoeksinstellingen zijn, in bijvoorbeeld “triple-helix”-verband.

SWOT analyse

(TOP)SECTOREN	AGGLOMERATIEKRACHT	RUIMTELIJKE NETWERKEN	OMGEVINGSKWALITEITEN	ORGWARE
<p>STRENGTH Veel innovatieve succesvolle start-ups. Universiteit & kennisinfrastructuur (publiek & privaat) Samenwerking in de regio.</p> <p>WEAKNESS Weinig arbeidsmobiliteit. Private kennisinfrastructuur. Internationalisering bedrijfsleven. Doorgroei van start-ups lukt niet in regio. Bestuurlijke samenhang in regio Twente Zichtbaarheid & beeldvorming / te bescheiden.</p> <p>OPPORTUNITY Versterken relaties buurregio's, ook over de grens Uitdragen Twentse kwaliteiten. Intergraal denken.</p> <p>THREAT Gebrek aan bestuurlijke slagkracht. Versnipperd / verbleekt profiel. Geen aandacht van rijk.</p>				

Onderwerp
Primair
Secundair

Koppeling SWOT-analyse aan beleidsopties (bouwstenen)

1. Veel innovatieve succesvolle start-ups.

In Twente ontstaan veel innovatieve en succesvolle start-ups.

Beleidsopties:

1. Laat succesvolle jonge bedrijven in regio doorgroeien door hen in een inhoudelijk uitdagende omgeving te positioneren met ‘concullega’s’, zoals Kennispark of een andere open campus.
2. Blijf Twente ontwikkelen als kraamkamer van innovaties en nieuwe bedrijven voor Nederland. Denk aan Booking.com. Dat succesvolle bedrijven ergens anders doorgroeien is geen punt.

2. Goede universiteit & kennisinfrastructuur

In het Kennispark Twente werken Universiteit Twente, Saxion Hogeschool en bedrijfsleven intensief samen. Kennispark richt zich op: faciliteren start-ups, acquisitie van bedrijven van buiten regio, huisvesten van MKB en spin-outs grote spelers.

Beleidsopties:

1. Verleid grote bedrijven om deel te nemen aan open innovatie.

2. Zorg voor goede betrokkenheid van het werkveld bij de (bepaling van) de opleidingen. Kennisuitwisseling wordt vanuit onderwijs gefaciliteerd door stageplaatsen en gemeenschappelijk onderzoek te doen. Zie ook Topsectoren 1.5.
3. Onderzoek of er mogelijkheden zijn voor een kennispark verwante ontwikkelingen.

3. Relatief goede samenwerking in regio, maar kan beter.

De regio Twente is op twee niveaus georganiseerd: de Regio Twente (14 gemeenten) en Netwerkstad Twente (5 verstedelijkte gemeenten). In de samenwerking gaat bedrijfsleven soms te snel en is de overheid soms te traag. Beter afstemming is gewenst De Twente Economic board (triple helix) heeft veel potentie voor regionale coördinatie op gebied van werkgelegenheid, acquisitie, imago. Men gunt elkaar om rollen te spelen, heeft vertrouwen en geeft elkaar de tijd.

Beleidsopties:

1. Speel als overheid een stimulerende rol in de triple helix. Houdt bij het samenwerken rekening met de verschillende snelheden binnen Overheid, Onderwijs en Ondernemers.
2. Zet in op een meer leidende rol voor Netwerkstad Twente, dat op meer dossiers samen werkt, naast de dossiers waarop de 14 Twentse gemeenten met elkaar

samenwerken.

3. Ontwikkel verder een ‘rode loper beleid’ ter facilitatie van vestiging en vergunningverlening;
4. Baseer de ambassadeursrol op een gemeenschappelijk verhaal met een sterke bestuurder die Twente promoot in de buitenwereld en binnen de eigen regio
5. Benut de nieuwe rol van de provincie na het wegvallen van de ‘+’ van de WGR.
6. Benut de Twente Economic Board als regionale coördinator op het gebied van werkgelegenheid, acquisitie en imago.

4. Weinig arbeidsmobiliteit

In Twente wisselen mensen gemiddeld minder van baan dan elders. Er is een dreigende ‘mismatch’ op de arbeidsmarkt, met vergrijzing en weinig werk voor lager opgeleiden als kenmerken. Soms wordt stabiliteit meer gewaardeerd dan arbeidsmobiliteit. Dit heeft ook te maken met de Twentse loyaliteit. Bij tegenvallende markt en sluiting van bedrijven maakt dit de regio kwetsbaar.

Beleidsopties:

1. Zet in op Smart Industries om de arbeidsmarkt flexibeler in te richten. Zet bijvoorbeeld in op geleidelijke vervanging door jongere krachten en op Robotisering om het gat van de vergrijzing te vullen. Leid vakmensen op die flexibel en pro-actief participeren aan wat de arbeidsmarkt nodig heeft. Stimuleer zodoende ook ‘reshoring’ -het terugbrengen van werk uit lagelonenlanden.
2. Verbeter arbeidsmarkt omstandigheden door verbeteren bereikbaarheid buurregio's.
3. Stimuleer grote bedrijven om succesvolle onderdelen te laten verzelfstandigen. Spin out. Zoals Philips deed en doet (ASML, NXP, lichtdivisie etc). In het verlengde hiervan past ook een open-innovatiecampus, zoals Thales die nu ontwikkelt ‘buiten de poort’.
4. Stimuleer als overheid via beleid een gezonde balans tussen MKB en grote (multinational) bedrijven.
5. Waken voor ‘versuffing’ doordat mensen te lang op een plek zitten.

5. Internationalisering bedrijfsleven.

Het aandeel buitenlandse bedrijven in de regio scoort ondergemiddeld. Er is weinig samenwerking tussen lokale bedrijven en grotere bedrijven (vaak multinational of met hoofdkantoor buiten regio) door verschillende besluitvormingsprocessen en prioriteiten. Internationale studenten bouwen door middel van stages een regionaal netwerk op.

Beleidsopties:

1. Stimuleer de betrokkenheid van internationale studenten bij het regionale bedrijfsleven.
2. Stimuleer via de triple helix de relaties tussen grote bedrijven en MKB.
3. Trek buitenlandse investeringen aan door de regio in het buitenland goed te profileren tijdens handelsmissies, met een goed verhaal.

6. Versterken relaties buurregio's, ook over de grens Twente is sterk in publieke kennis en de valorisatie ervan. Andere buurregio's hebben mogelijk andere complementaire kwaliteiten.

Beleidsopties:

1. Zoek in wijdere regio naar complementariteit (Groot Twente) Zoek kansen in samenwerking met Zwolle, Achterhoek, Duitse grensregio, en NO Overijssel / Zuid-Drenthe.
2. Aachen, Osnabrück, Münster, Paderborn zijn partners voor HTSM en logistiek.
3. Zoek ook (inter)nationaal partners om mee samen te werken op grotere Europese/wereld schaal de concurrentie aan te kunnen.
4. Werk nationaal samen met complementaire regio's (bijv. Noordvleugel, Zuidvleugel en Brainport; RED-MEDTECH samenwerking e.d.) om internationaal de concurrentie aan te kunnen.

7. Imago

In zichtbaarheid & beeldvorming heeft Twente een (te) bescheiden karakter.

Beleidsopties:

1. Een gezamenlijk verhaal met complementariteit en goede specialisatie helpt het makkelijker uitdragen van de Twentse kwaliteiten voor het binnenhalen van talent en bedrijven.

OVERZICHT BOUWSTENEN

Grote rol overheid

kleine rol overheid

TOPSECTOREN				
T1. HTSM	T1.1 ONDERSTEUN SCHERP PROFIEL	T1.2 ZET IN OP NIEUWE NICHES		T1.3 LAISSEZ-FAIRE
T2. Veerkracht HTSM	T2.2 STIMULEER SPIN-OUTS EN OPEN INNOVATIE	T2.3 FACILITEER TRIPLE-HELIX OP CAMPI	T2.1 & 2.4 LAISSEZ-FAIRE	
T3. Crossovers	T3.1 STIMULEER CROSSOVERS MET STERKE TWENTSE SECTOREN	T3.2 STIMULEER VALORISATIE EN LINK ONDERWIJS		T3.3 LAISSEZ-FAIRE
T4. Logistiek	T4.1 BENUT TERMINAL BENTHEIM	T4.2 STIMULEER INNOVATIE LOGISTIEKE SECTOR	T4.3 ZET LOGISTIEK IN VOOR WERK LAAGOPGELEIDEN	
T5. Landbouw	T5.1 STIMULEER CROSSOVERS MET HTSM, CHEMIE EN LOGISTIEK		T5.2 LAISSEZ-FAIRE	
AGGLOMERATIEKRACHT				
A2. Weinig massa	A2.1 VERBETER REGIONALE BEREIKBAARHEID	A2.2 VERBETER BEREIKBAARHEID MET BUURREGIO'S	A2.3 SCHERPE PROFIELEN CAMPI & TERREINEN	
			A2.4 LAISSEZ-FAIRE	
A4. Tweedeling	A4.1 TRICKLE DOWN: START-UPS GROEIEN DOOR	A4.2 ONTWIKKEL WERKGELEGENHEID DIE AANSLUIT OP BEROEPSBEVOLKING (BV. LOGISTIEK)		
			A4.3 LAISSEZ-FAIRE	
RUIMTELIJKE NETWERKEN				
RN1. Oost-west	RN1.1 ONTVLECHT REGIONAAL VERKEER	RN1.2 VERGROOT CAPACITEIT A1 CORRIDOR		RN1.3 LAISSEZ-FAIRE
RN2. Noord-zuid	RN2.1 VERGROOT VERBINDINGEN MET BUURREGIO'S			RN2.2 LAISSEZ-FAIRE
RN3. Treinen	RN3.1 VERBETER INTERNATIONALE TREIN VERBINDING	RN3.2 AGGLONET & MINDER IC-STATIONS	RN3.3 AGGLONET NAAR DUITSLAND	RN3.4 ICE TREIN NAAR BERLIJN
Vliegveld			RN3.5 ZAKENVLUCHTEN OP VLEGVELD TWENTE	
Twentekanaal			RN3.6 BETER BENUTTEN	RN3.7 LAISSEZ-FAIRE
OMGEVINGSKWALITEIT				
OMG1. Landelijke milieus	OMG1.1 ZET LANDELIJK MILIEUS IN VOOR TOERISME & WOONMILIEUS TOPSECTOREN	OMG1.2 COUNTRY LIFE - CITY LIFE: ZET LANDELIJKE MILIEUS IN VOOR IMPULS STEDELIJKE ECONOMIE		
		OMG1.3 KOPPEL RECREATIENETWERK AAN HET DUITSE	OMG1.4 LAISSEZ-FAIRE	
OMG2. Volop ruimte	OMG2.1 PROMOOT COUNTRY LIFE - CITY LIFE	OMG2.2 FOCUS OP DE STEDELIJK OPGAVEN	OMG2.3 KANSEN VOOR DE MARKT	
OMG3. Balans stad & land	OMG3.1 TOERISTISCHE KANSEN	OMG3.2 KANSEN VOOR TOPSECTOREN	OMG3.3 LAISSEZ-FAIRE	
OMG4. Binnensteden	OMG4.1 ÉÉN TWENTS CENTRUM	OMG4.2 VERKLEIN BINNENSTEDEN	OMG4.3 GESPECIALISEERDE CENTRA	OMG4.4 LAAT HET AAN DE MARKT OVER
ORGWARE				
ORG1. Start-ups		ORG1.1 PROBEER SUCCESVOLLE START-UPS VAST TE HOUDEN	ORG1.2 LAISSEZ-FAIRE	
ORG2. Universiteit & kennisinfra	ORG2.1 STIMULEER GROTE BEDRIJVEN DEEL TE NEMEN AAN OPEN INNOVATIE			ORG2.2 LAISSEZ-FAIRE
ORG3. Regionale samenwerking	ORG3.1 TWENTE ECONOMIC BOARD ALS MOTOR TRIPLE-HELIX			ORG3.2 LAISSEZ-FAIRE
ORG4. Arbeidsmobiliteit	ORG4.1 SMART INDUSTRIES: TECHNISCHE OPLOSSING	ORG4.2 TIJDIG VERS BLOED	ORG4.3 VERGROOT ARBEIDSMARKT TOT BUURREGIO'S	
	ORG4.4 STIMULEER SPIN-OUTS GROTE BEDRIJVEN	ORG4.5 ONTWIKKEL MKB TOT GROTER AANDEEL IN REGIO. ECONOMIE	ORG4.6 LAISSEZ-FAIRE	
ORG5. Internationalisering bedrijfsleven	ORG5.1 KOPPEL MULTINATIONALS AAN LOKALE BEDRIJVEN		ORG5.2 BUITENLANDSE STUDENTEN EN STAGIAIRS ALS TWENTSE AMBASSADEURS	
			ORG5.3 LAISSEZ-FAIRE	
ORG6. Buurregio's	ORG6.1 VERSTERK RELATIES MET BUURREGIO'S	ORG6.2 VERSTERK RELATIES MET VERWANTE REGIO'S		ORG6.3 LAISSEZ-FAIRE
ORG7. Imago	ORG7.1 UITDRAAG TWENTSE KWALITEITEN			ORG7.2 LAISSEZ-FAIRE

Mogelijke beleids- strategieën

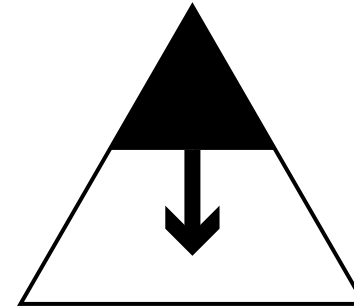
Op basis van voorgaande SWOT-analyse en geformuleerde beleidsopties zijn enkele strategieën geformuleerd. Deze strategieën:

- beogen ieder op eigen wijze het ruimtelijk economische vestigingsklimaat van de regio te versterken
- vertrekken allen vanuit dezelfde gedeelde SWOT-analyse
- geven elk een eigen gewicht aan de verschillende onderdelen van die analyse
- pogen tezamen het beleid en ambities van alle betrokken partijen te representeren
- tonen mogelijke samenhang tussen opgaven
- sluiten elkaar niet per se uit
- zijn niet exclusief. Er wordt uiteindelijk geen keuze tussen de ene of ander strategie gemaakt.
- moeten gebruikt worden om uit te winkelen om ideeën en argumenten in andere trajecten in te brengen.
- hebben ieder voordelen en nadelen.



STRATEGIE 1

Special(ized) Twente



(+) VOORS

- Sterker maken wat sterk is
- “De koek wordt groter”
- Voortbouwend op wat er is

(-) TEGENS

- Dreigende tweedeling tussen havens & havenots
- Wedden op één sector is riskant
- Selectief zijn doet ook pijn

Interpretatie SWOT

analyse interpretatie

De regio heeft met High-Tech Systems en Materialen (HTSM) een sterk ontwikkelde topsector met een relevante bijdrage aan de BV Nederland.

Focus

strategie

De strategie ‘Special(ized) Twente’ focust op versterken van drie deelsectoren binnen HTSM waarin Twente voorop loopt. De regio is een belangrijke kraamkamer van succesvolle start-ups en wil ook dit succes verder uitbouwen door talent en investeerders aan te trekken.

Topsectoren

analyse interpretatie

De sector HTSM is een sterk ontwikkelde en goed ingebedde sector met verdere ontwikkelpotentie. Daarmee kan Twente zich nationaal en internationaal goed profileren.

Twente is trots op haar rol als kraamkamer van innovaties en nieuwe bedrijven voor Nederland. Dat succesvolle bedrijven ergens anders doorgroeien is geen punt.

strategie

De nadruk ligt op de drie specialismen binnen de HTSM-sector: Connected Systems, Lab on a chip en Thermoplastische composieten.

De rest van de topsector HTSM, en andere bedrijvensectoren in Twente, worden niet actief gestimuleerd maar profiteren wel indirect (schoorsteeneffect).

Succesvolle start-ups die naar elders vertrekken fungeren als ambassadeurs: ‘Born in Twente’.

Ruimtelijke netwerken

analyse interpretatie

Oost-west wegverbindingen zijn redelijk ontwikkeld. Meer hiërarchie in het vervoersnetwerk is gewenst. Internationaal en regionaal verkeer zitten elkaar in de weg.

strategie

Twente krijgt één ICE en IC station, in Hengelo, waardoor (inter)nationale verbindingen sneller worden. Hier onder ligt een ‘stervormig’ Agglonet met Hengelo als middelpunt. Hierin zijn vooral de verbindingen met de drie campussen van belang.

De zelfde strategie wordt gevolgd bij de wegen: regionaal verkeer op de A35 en (inter)nationaal verkeer op de A1 worden ontvlochten.

De Betuwelijn krijgt pas in Duitsland een noordelijke vertakking (en loopt dus niet door Twente).

Stedelijke voorzieningen

analyse interpretatie

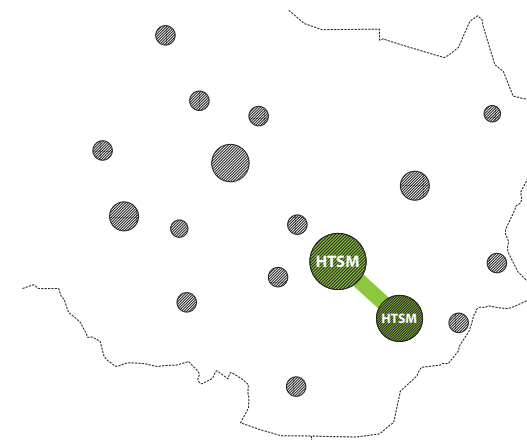
Steden werken al intensief samen, maar toch is er nog veel concurrentie tussen stedelijke voorzieningen. Afstemmen van voorzieningen en het clusteren ervan in een centrum bieden kansen voor een hoger voorzieningenniveau.

strategie

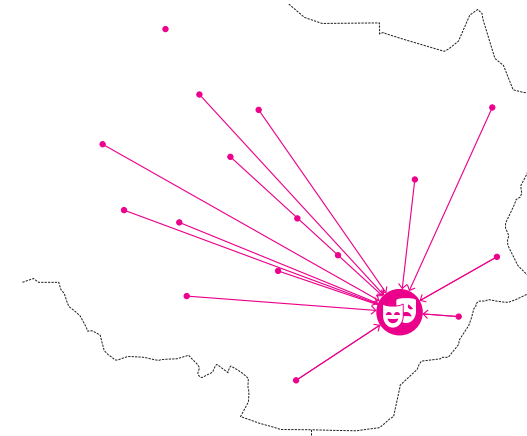
Binnen de Twentse stedelijke agglomeratie wordt gekozen voor één stedelijk centrum met hoogwaardige voorzieningen. Dit geldt ook voor zakelijke dienstverlening (B2B). Enschede wordt het middelpunt waar zich de stedelijke voorzieningen concentreren. De andere steden hebben een meer lokaal voorzieningenaanbod. Dit betekent dat binnen Twente als geheel meer stedelijke kwaliteiten en voorzieningen geboden zullen worden.

Kerdoelen per thema

Economisch profiel (Topsectoren) Drie specialismen binnen HTSM



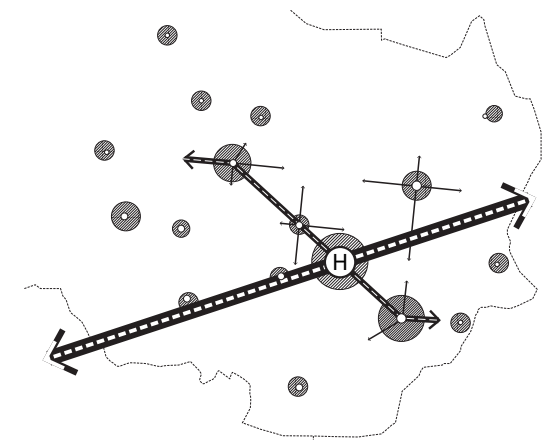
Voorzieningen Eén Twents centrum



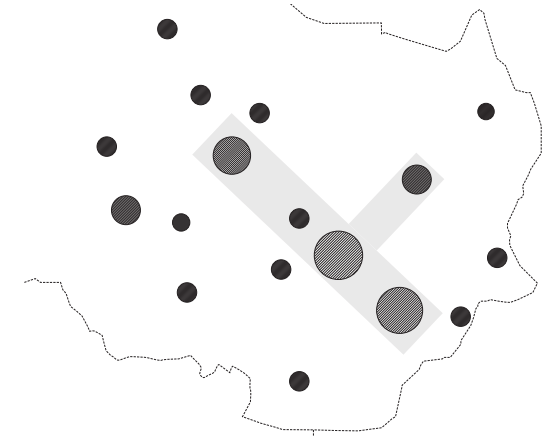
Gebruikte bouwstenen

ECONOMISCH PROFIEL	3 niches binnen HTSM
BEREIKBAARHEID	Hierarchie: ontvlechten
ARBEIDSMARKT	Twente
(BOVEN)REGIONALE VOORZIENINGEN	Eén centrum
BESTUURLIJKE SAMENWERKING	Netwerkstad Twente
TRIPLE HELIX	Specifiek wereldtop sectoraal

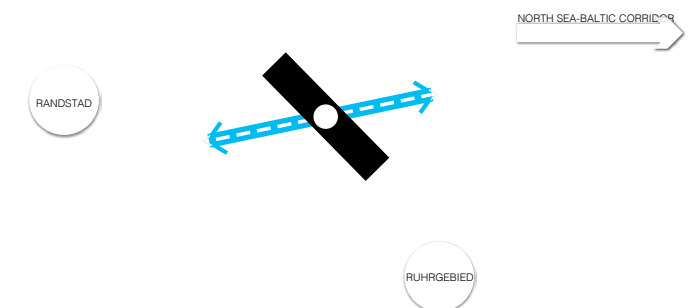
Ruimtelijke netwerken Ontvlechten regionaal & internationaal verkeer



Bestuursfocus Netwerkstad Twente



Supra-regionaal niveau Stedelijke regio aan de stroom



Waardoor het aantrekken en vasthouden van bedrijven en hoogopgeleiden makkelijker wordt.

Arbeidsmarkt analyse interpretatie

Weinig dynamische arbeidsmarkt. Mensen werken lang voor een werkgever. Dit is een rem op innovatie en maakt de regio kwetsbaar voor economische tegenslagen. Daarnaast is de arbeidsmarkt behoorlijk vergrijsd, waardoor krapte dreigt op middellange termijn. strategie Focus ligt op sterker maken wat sterk is. Met de gedachte dat dit tot een schoorsteeneffect leidt: door de bovenkant te stimuleren ontstaat trek aan de onderkant. Er worden condities gecreëerd die high-potentials naar Twente trekken: door verbeterde internationale bereikbaarheid, beter benutten groene woonomgevingen, golfbanen, internationale scholen, cultuur, exclusieve horeca. Potentiële krapte op arbeidsmarkt wordt ondervangen door in te zetten op robotisering en smart industries.

Triple Helix analyse interpretatie

Twente is trots op haar rol als kraamkamer van innovaties en nieuwe bedrijven voor Nederland. Dat succesvolle bedrijven ergens anders doorgroeien is geen punt. Kennispark Twente is een succesvol toonaangevend triple helix verband waarin Universiteit, hogeschool, jonge en volwassenbedrijven samenwerken binnen een scherp profiel van de HTSM-sector. strategie De successen van het Kennispark en kraamkamer van

start-ups wordt verder uitgebouwd. Door intensieve samenwerking binnen de HTSM-sector tussen allerhande bedrijven, groot en klein, start-ups en gevestigden. In samenhang met onderzoek en onderwijs waaronder Universiteit Twente, Saxion hogeschool en ROC's. Onderzoek vindt zoveel mogelijk plaats op de campussen; de plek waar het onderwijs raakt aan de drie specialismen en er start-ups ontstaan. Er wordt speciale aandacht en ondersteuning gegeven aan excellente studenten. Vanuit de campussen wordt er intensief samengewerkt met partijen uit de Randstad, Eindhoven en de rest van de wereld.

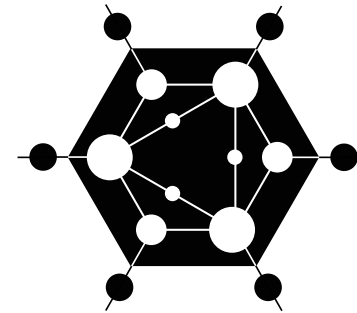
Overheid analyse interpretatie

De regionale samenwerking loopt behoorlijk goed. Men gunt elkaar om rollen te spelen, heeft vertrouwen en geeft elkaar de tijd. Netwerkstad Twente vervult de rol van koploper. strategie Netwerkstad Twente neemt het voortouw in de het versterken van het regionaal economisch vestigingsklimaat. De overheid hanteert een 'rodeloperbeleid' voor investeerders, bedrijven en talenten, gericht op perfecte faciliteiten voor de drie HTSM-specialismen. Met duidelijke profilering en marketing, spreken de diverse overheden met een mond. Investerings focussen zich op Kennispark Twente, Hart van Zuid en de Thales Campus, waar nieuwe bedrijven en spins-offs moeten landen.



STRATEGIE 2

Groot(s) & veerkrachtig Twente



Interpretatie SWOT

analyse interpretatie

De regio heeft met High-Tech Systems en materialen een sterk ontwikkelde topsector.

Daarnaast is Twente relatief sterk in de sectoren Life Science & Health, Chemie en ICT.

Focus

strategie

De strategie 'Groot(s) en veerkrachtig Twente' richt zich op een verbreding van de regionale economie. Door organisatorische netwerken tussen de verschillende Twentse topsectoren verder te ontwikkelen. En door fysieke-ruimtelijke netwerken te verbeteren waarmee de reikwijdte van de Twentse arbeidsmarkt vergroot wordt tot en met de Achterhoek, Bentheim (D), Zwolle en Zuid-Drenthe.

Topsectoren

analyse interpretatie

De sectoren HTSM en Chemie zijn sterk ontwikkelde en goed ingebedde sectoren. Daarnaast zijn er kleine maar goed ingebedde clusters van ICT en Life Science & Health. Alle vier bieden groeipotentie. Al is het Life Science & Health cluster zo klein dat er ook kans op opheffing bestaat. Landsgrensoverschrijdende ontwikkelkansen lijken er voornamelijk te liggen voor de chemische en voedselverwerkende industrie.

strategie

Er wordt vooral ingezet op crossovers tussen de verschillende sectoren en samenwerking met sterke sectoren in buurregio's. Alle bedrijvensectoren krijgen aandacht, niet alleen de topsectoren. Verspreide ligging

(+) VOORS

- Minder kwetsbaar door spreiding risico's
- Crossovers leiden tot innovatie & vernieuwing

(-) TEGENS

- Waarschijnlijk grote investeringen infrastructuur nodig
- Buurregio's zuigen Twente leeg

van bedrijven en kennisinstellingen wordt gecompenseerd door goede verbindingen. Er wordt niet actief gestuurd op clustering. Het creëren van spin-outs van grote bedrijven wordt gestimuleerd om het MKB te versterken.

Ruimtelijke netwerken

analyse interpretatie

Internationale oost-westverbindingen zijn redelijk ontwikkeld. Koppeling met omliggende regio's, vooral in noord-zuidrichting laat te wensen over. Verbetering van de (inter)nationale OV-verbindingen is wenselijk.

strategie

Er wordt ingezet op vergroten van de economische veerkracht. Door de ontwikkeling van een fijnmazig multimodaal personenvervoersnetwerk (nieuwe OV-concepten, elektrische OV-fietsen, deel auto's). Niet zozeer het maken van meer asfalt. Dit netwerk van Groot Twente strekt zich tot in Duitsland, Zwolle, de Achterhoek en Hardenberg. De drie intercitystations worden bediend met een hogere frequentie. In de regionale wegenstructuur wordt vooral knelpunten aangepakt.

Stedelijke voorzieningen

analyse interpretatie

Steden werken al intensief samen, maar toch is er nog veel in concurrentie qua stedelijke voorzieningen. Afstemming over proflering van de binnensteden wenselijk. Overhaupt liggen de meest prangende opgaven in de stad.

strategie

De drie Twentse binnensteden krijgen complementaire profielen waardoor iedere binnenstad zich kan specialiseren. De onderlinge samenwerking wordt geïntensiveerd. Enschede is de grootste Twentse stad met

studenten en een oud kerkplein. Hengelo biedt zakelijke dienstverlening en wederopbouw omgeving. Almelo brengt water prominenter in de binnenstad.

Arbeidsmarkt
analyse interpretatie

De Twentse arbeidsmarkt is weinig dynamisch. Mensen werken lang voor een werkgever. Bovendien heeft de regio kast van haar relatief geïsoleerde ligging. Beiden vormen een rem op innovatie en maken de regio kwetsbaar voor economische tegenslagen. Daarnaast is de arbeidsmarkt behoorlijk vergrijsd, waardoor krapte dreigt op middellange termijn.

strategie
De arbeidsmarkt wordt vergroot door de goede verbindingen en daarmee de reikwijdte van Twente. Zodat Twentenaren ook in de Achterhoek, Zwolle en over de grens gaan werken. En andersom handig om krapte op de Twentse arbeidsmarkt op te vangen.

Triple helix
analyse interpretatie

Twente is succesvol in triple helix samenwerkingsverbanden maar tegelijkertijd is haar economie kwetsbaar.

strategie

Zet de Twente Strategic Board als triple helix organisatie in voor (o.m.) het stimuleren van crossovers tussen topsectoren om de regionale economie te diversificeren. Met als doel minder kwetsbaar, meer innovatie.

Er wordt ingezet op goede fysieke- en organisatorische verbindingen, waardoor fysieke nabijheid (als op een campus) minder van belang is. Binnen dezelfde gedacht past het verleiden van grote bedrijven om deel te nemen aan open innovatie en spin-outs te ontwikkelen.

Overheid
analyse interpretatie

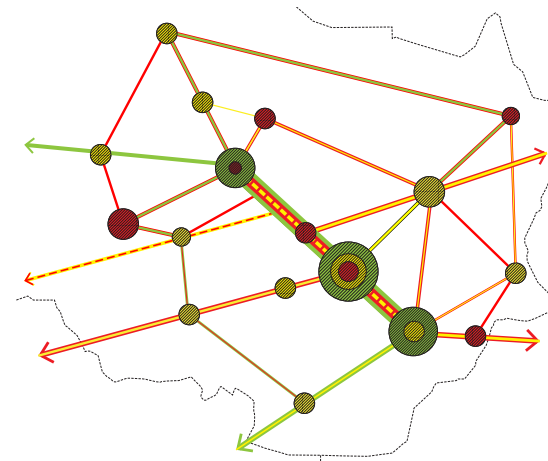
De bestuurlijke samenhang in regio Twente is relatief zwak. Er is een gebrek aan bestuurlijke slagkracht. Regio Twente volgt Netwerkstad Twente. Een bestuurlijk boegbeeld voor Twente bij hogere overheden zou ook kunnen helpen.

strategie
De Provincie Overijssel neemt een leidende rol om de Twentse economie letterlijk en figuurlijk te verbreden door haar beter aan de economische brandpunten van buurregio's te koppelen.

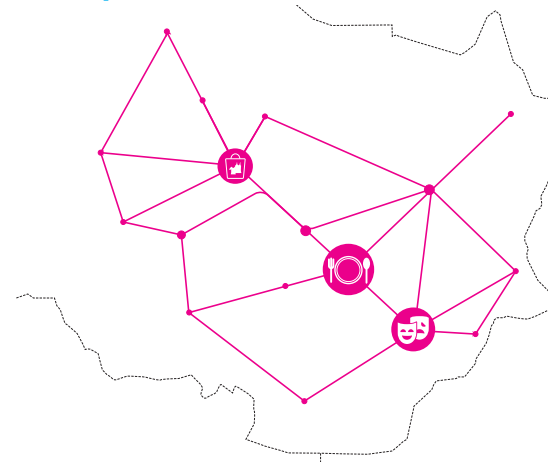
De overheid zet daarbij vooral in een op goede fysieke (mobiliteit) en organisatorische (triple helix) infrastructuur. In Triple-helix platforms werken overheden faciliterend.

Kerdoelen per thema

Economisch profiel (Topsectoren)
Crossovers vanuit HTSM



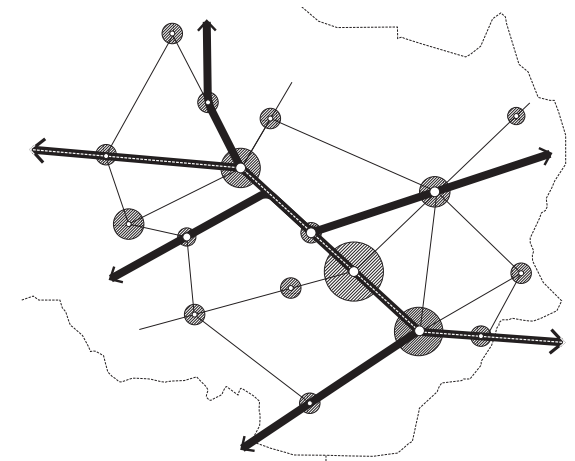
Voorzieningen
Gespecialiseerde binnensteden



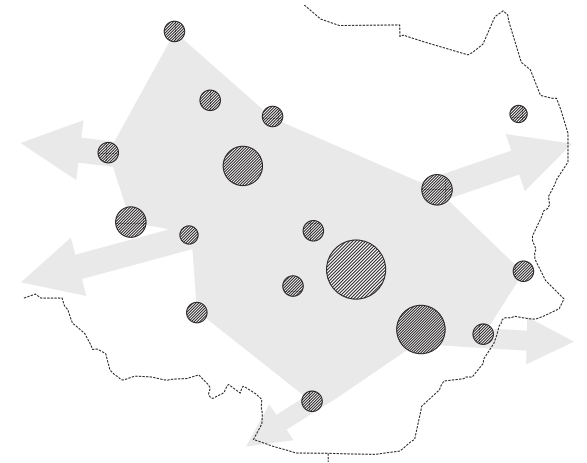
Gebruikte bouwstenen

ECONOMISCH PROFIEL	Crossovers topsectoren breed
BEREIKBAARHEID	Lange regionale armen
ARBEIDSMARKT	Groter dan Twente
(BOVEN)REGIONALE VOORZIENINGEN	Complementair
BESTUURLIJKE SAMENWERKING	Provincie
TRIPLE HELIX	Generiek integraal

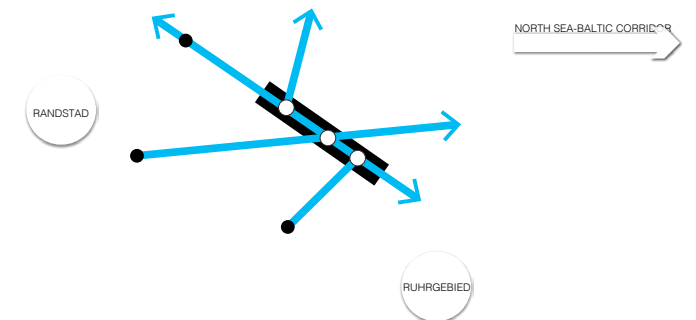
Ruimtelijke netwerken
Goede verbindingen regio's



Bestuursfocus
Groter Twente



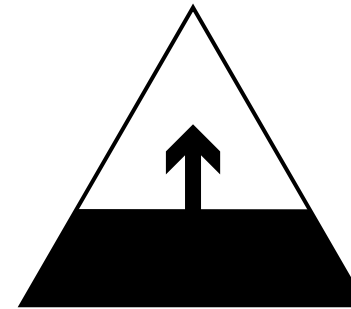
Supra-regionaal niveau
Lange armen





STRATEGIE 3

Een brede Twentse basis



Interpretatie SWOT analyse interpretatie

Twente heeft een relatief hoge werkloosheid en kwetsbare economische positie door de relatief perifere ligging in Nederland en heeft met HTSM een relatieve dominante economische sector. Er is een risico op sociale tweedeling en krimp.

Focus strategie

De strategie 'Een brede Twentse basis' richt zich op een brede basis voor de regionale economie door haar te diversificeren en werkloosheid te bestrijden. Er wordt onder meer ingezet op de logistieke sector en de doorontwikkeling van ICT, Life Science & Health, recreatie & toerisme. De HTSM-sector profiteert mee van algemene maatregelen en kan zichzelf prima verder redden.

Topsectoren

analyse interpretatie

Naast de topsectoren zijn er andere economische sectoren van regionaal belang. Zoals de voedselverwerkende industrie, toerisme & recreatie, bouw, onderwijs en zorg. HTSM is een sterke sector die zich zelf wel redt zolang deze niet in de weggezeten wordt.

strategie

Verbeteren van de algemene economische performance en het terugdringen van de werkloosheid. Door werkgelegenheid voor lager opgeleiden te creëren, sectoren met groeipotentie te stimuleren en algemene structurele verbeteringen.

De topsector HTSM profiteert ook van een versterkte

(+) VOORS

- Werkloosheid terugdringen. Logistieke sector sluit aan op strategische positie in multimodale netwerken
- Dichtbij de burger

(-) TEGENS

- Overheidssturing blijkt in de praktijk maar beperkt
- De logistieke sector is nog klein, er zijn veel concurrenten, niets gegarandeerd. Als condities in orde zijn, waarom stapt de markt niet zelf in
- Concurrentie binnensteden

basis, via arbeidskrachten, diensten, logistiek en toelevering.

Ruimtelijke netwerken

analyse interpretatie

De algemene bereikbaarheid van de regio is behoorlijk op orde, maar er wordt maar matig gebruik gemaakt van de goede positie in het internationale netwerk. De nieuwe goederenterminal in Bentheim biedt samen met een aantakking op de Betuwelijn, kansen voor ontwikkeling van de logistieke sector.

strategie

Er wordt vooral ingezet op multimodale logistiek, gericht op de Nordic- en Balticroutes. Met logistieke hubs gekoppeld aan de A1, het Twentekanaal en de noordtak Betuwelijn.

Daarnaast wordt het lokale wegennet verbeterd ten behoeve van goede woon-werk verbindingen.

Stedelijke voorzieningen

analyse interpretatie

Stedelijke voorzieningen en landschappelijke kwaliteiten bepalen voor een groot deel het woon- en leefklimaat in een regio. De landelijke kwaliteiten van Twente zijn nog onvoldoende aan de steden gekoppeld.

Iedere binnenstad bedient haar eigen ommeland. Er is wel concurrentie tussen bovenregionale voorzieningen daar wordt door de steden al aan gewerkt.

strategie

Zet aantrekkelijk landelijke milieus in voor recreatie & toerisme en aantrekkelijke woonmilieus voor topsectoren. Promoot de link tussen stad en land; Country Life - City

Life. Het regionaal afstemmen van binnestedelijke voorzieningen is geen taak van de overheid.

Arbeidsmarkt
analyse interpretatie

De regionale arbeidsmarkt is weinig dynamisch. Mensen werken lang voor een werkgever. Dit is een rem op innovatie en maakt de regio kwetsbaar voor economische tegenslagen.

Arbeidsmarkt is behoorlijk vergrijsd, waardoor krapte dreigt op middellange termijn.

strategie

Heel Twente is, door de betere wegverbindingen, een potentiële arbeidsmarkt, ongeacht opleidingsniveau. Mobiliteit van minder mobiele groepen wordt vergroot door middel van gesubsidieerd vervoer, zodat hun arbeidsmarkt en kans op een baan wordt vergroot.

Jongeren stromen versneld in, in meester-gezel trajecten waarin ze kunnen leren van ervaren krachten voor die uittreden.

Triple Helix
analyse interpretatie

Werkeloosheid in de regio als geheel is relatief hoog en in een aantal specifieke gebieden zelfs structureel.

strategie

Geschoeid op de leest van de succesvolle triple-helix-structuur van het Kennispark Twente wordt een nieuw samenwerkingsverband opgetuigd, gericht op het creëren van banen en het structureel terugdringen van werkeloosheid. Door middel van bijscholingsprogramma's, stageplaatsen, het stimuleren van ondernemerschap en het beter verbinden van

bedrijfsleven met onderwijs en arbeidspotentieel wordt de strijd aangegaan met deze sociaal-economische opgave. Een onderdeel hiervan is een onderzoeksinstituut voor de logistiek, dat deze nieuwe kansrijke sector koppelt aan Twentse sectoren als ICT, HTSM en de voedselverwerkende industrie (Grolsch, Bolletje, Johma).

Overheid
analyse interpretatie

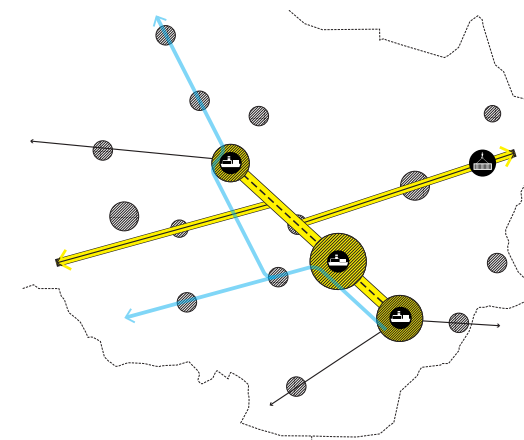
De regionale samenwerking loopt behoorlijk goed. Men gunt elkaar om rollen te spelen, heeft vertrouwen en geeft elkaar de tijd.

strategie

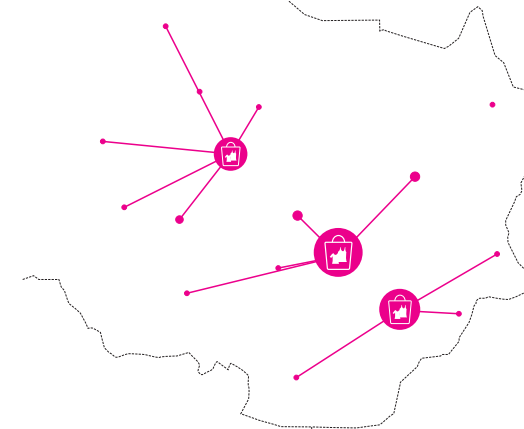
Regio Twente neemt het voortouw en zet vooral in op het creëren van werkgelegenheid en afstemmen van opleidingen en banen. Ze vormt de drijvende kracht in Triple-helix platforms op dit terrein.

Kerdoelen per thema

Economisch profiel (Topsectoren)
Logistiek



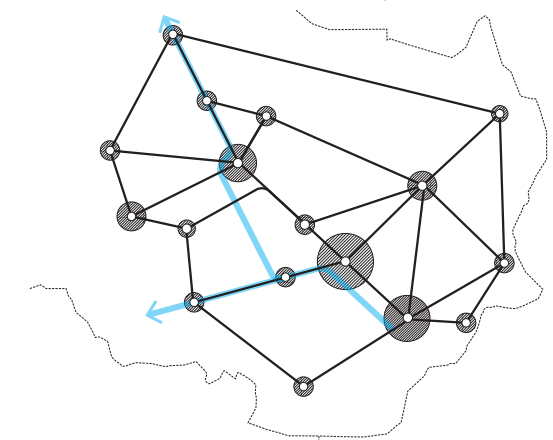
Voorzieningen
Concurrerende kleinere binnensteden



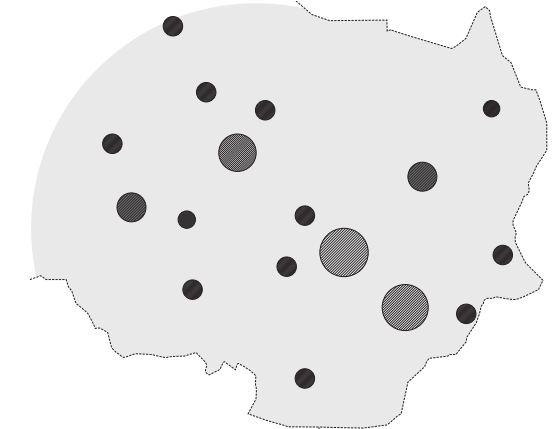
Gebruikte bouwstenen

ECONOMISCH PROFIEL	Logistiek & brede basis
BEREIKBAARHEID	Logistieke terminals
ARBEIDSMARKT	Deelgebieden binnen Twente
(BOVEN)REGIONALE VOORZIENINGEN	Verkleind & concurrerend
BESTUURLIJKE SAMENWERKING	Regio Twente
TRIPLE HELIX	Taskforce werkgelegenheid

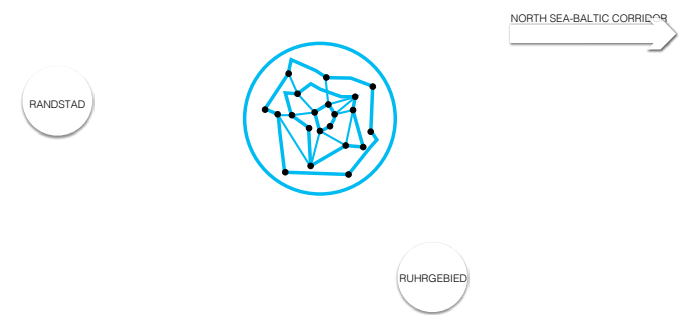
Ruimtelijke netwerken
Promoot kris-kras individuele mobiliteit (auto & fiets)



Bestuursfocus
Regio Twente



Supra-regionaal niveau
Onafhankelijke regio



Overzicht Strategieën

Strategie 1
Special(ized) Twente



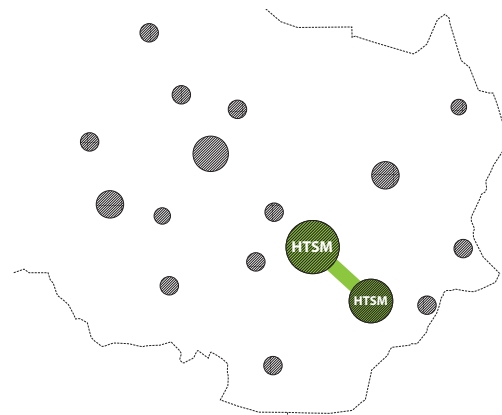
Strategie 2
Groot(s) & veerkrachtig
Twente



Strategie 3
Een brede Twentse basis

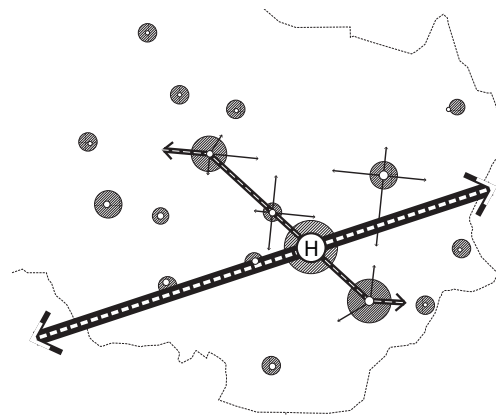


Economisch profiel (Topsectoren)



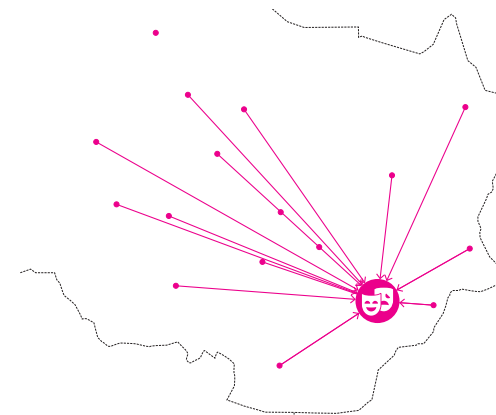
Drie specialismen binnen HTSM

Ruimtelijke netwerken



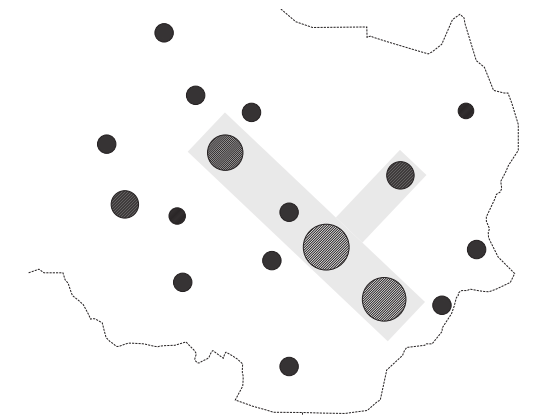
Ontvlechten regionaal & internationaal verkeer

Voorzieningen



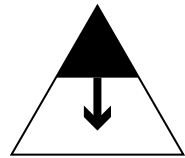
Eén Twents centrum

Bestuursfocus

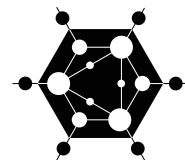


Netwerkstad Twente

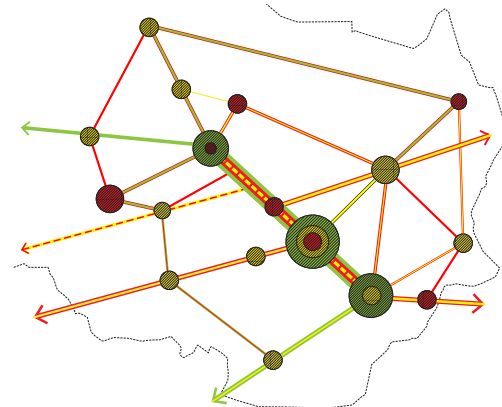
STRATEGIE 1
**SPECIAL(IZED)
TWEENTE**



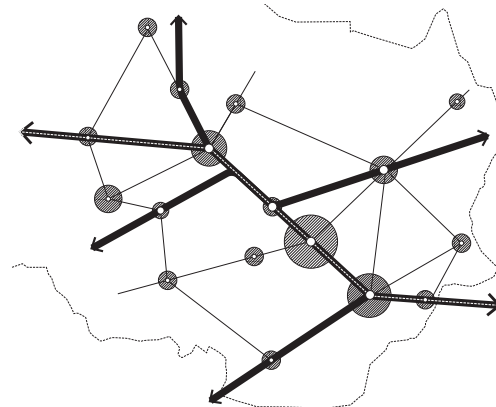
STRATEGIE 2
**GROOT(S) &
VEERKRACHTIG
TWEENTE**



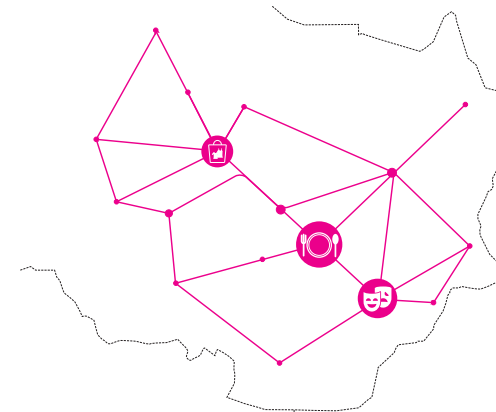
Crossovers vanuit HTSM



Goede verbindingen regio's



Gespecialiseerde binnensteden



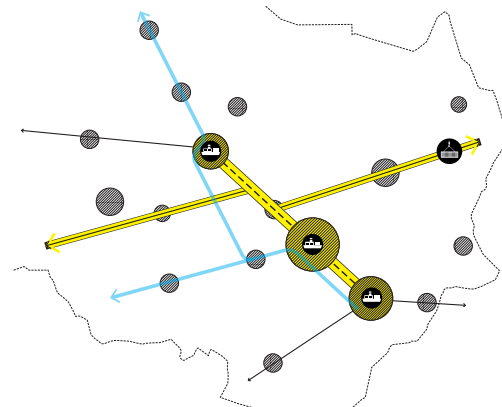
Groter Twente



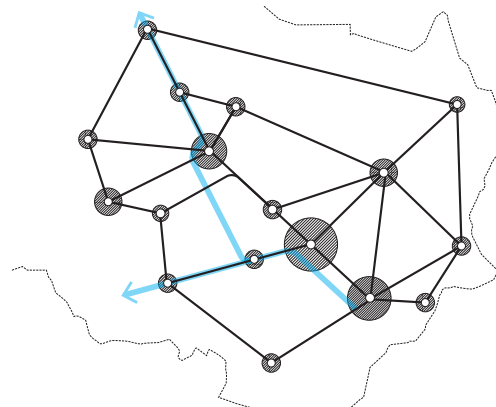
STRATEGIE 3
**EEN BREDE
TWEENTSE BASIS**



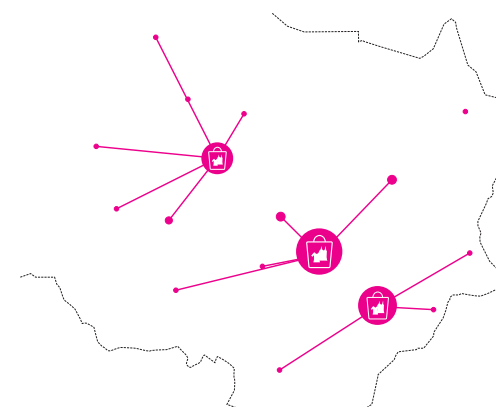
Logistiek



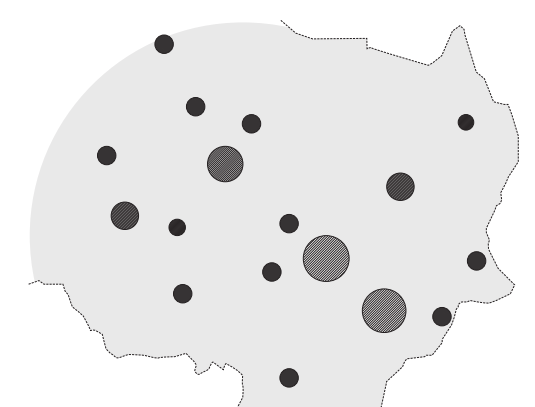
**Promoot kris-kras individuele
mobiliteit (auto & fiets)**



**Concurrerende kleinere
binnensteden**



Regio Twente



Overzicht strategieën

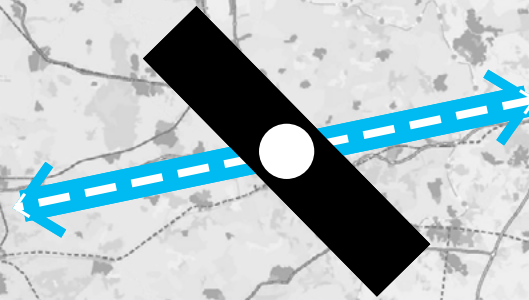
Supra-regionaal schaalniveau

Strategie 1

Special(lized) Twente

RANDSTAD

NORTH-SEA-BALTIC CORRIDOR



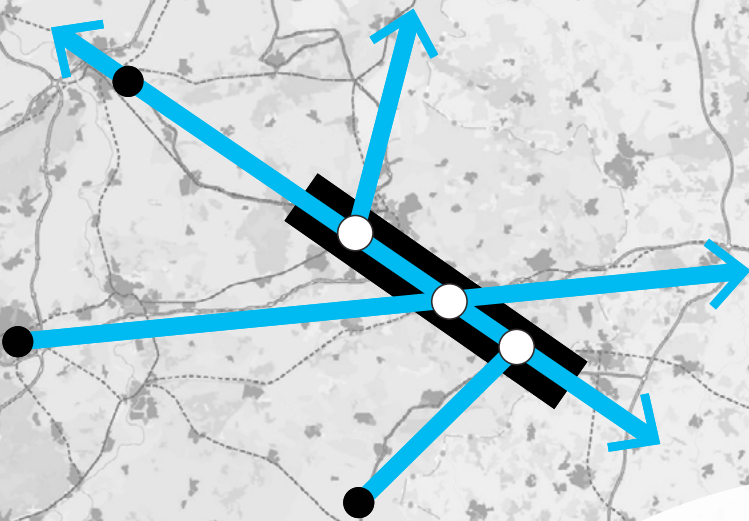
RUHRGEBIED

Strategie 2

Groot(s) & veerkrachtig Twente

RANDSTAD

NORTH-SEA-BALTIC CORRIDOR



RUHRGEBIED

Strategie 3

Een brede Twentse basis

RANDSTAD

NORTH-SEA-BALTIC CORRIDOR



RUHRGEBIED

INPUT

BELEIDSAGENDA

De ontwikkelde strategieën zijn allen enigzins extreem. Tezamen schetsen ze een breed palet aan mogelijke wijzen waarop volgens de diverse deelnemers aan het BVNL proces het ruimtelijk economisch vestigingsklimaat versterkt zou kunnen worden.

Deze strategieën zijn gebaseerd op de analyse van de diverse onderzoeken en de daaruit volgende beleidsopties.

Terugblikkend op deze strategieën kunnen een aantal cruciale opgaven worden gedestilleerd die in de regio aan de orde zijn. Hiernaast worden ze gepresenteerd.

1 | Economisch Profiel

Bewaak de balans tussen een supergespecialiseerde topsector HTSM en een veerkrachtige regionale economie.

2 | Bereikbaarheid

Vergroten van regionale samenhang enerzijds en op peil houden (of zelfs verbeteren) van (inter)nationaal doorstromend verkeer anderzijds.

3 | Arbeidsmarkt

Het ontwikkelen van een veerkrachtigere arbeidsmarkt (minder werkelozen, meer crossovers en innovatie).

4 | Triple helix

Het succes van Kennispark en Twente als kraamkamer van technostarters heeft de potentie om als methode (van samenwerking tussen onderzoek, onderwijs, bedrijfsleven en overheid) te verbreden van HTSM naar andere gerelateerde topsectoren en wellicht de gehele regionale economie.

5 | Bestuurlijke samenwerking

Een slagvaardiger bestuurlijke samenwerking.

6 | Binnensteden

Overprogrammering van verschillende voorzieningen tussen de verschillende gemeenten in de Twentse regio is suboptimaal. Aan de ene kant levert dat leegstand op, en aan de andere kant komen de voorzieningen nergens op hoogstedelijk niveau.

7 | Grens

Het arbeidspotentieel aan de andere kant van de grens is kleiner dan waarop door de regio wordt geëxpecteerd in het beleid.

Bijlagen

Onderzoeks- en beleidsdocumenten



Gebiedsagenda Oost-Nederland 2013



Ontwikkelagenda Netwerkstad Twente
Deel 1: Ontwikkelingsperspectief 2040



De internationale concurrentiepositie van de topsectoren



Topsectoren en Regio's



Kiezen én delen
Strategieën voor een betere afstemming tussen verstedelijking en infrastructuur



Strategieën voor sterke regio's
Eindrapport



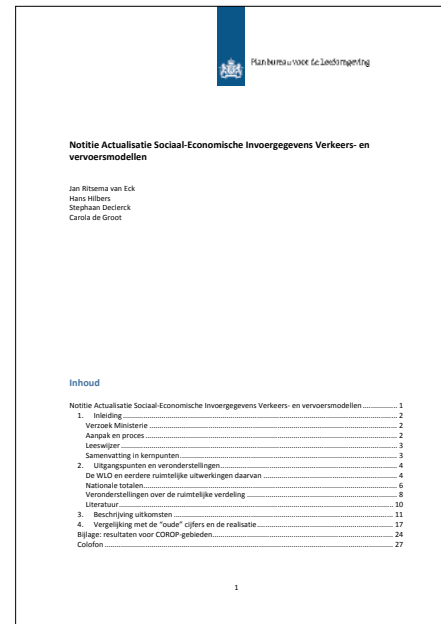
De ratio van ruimtelijk-economisch Topsectorenbeleid



Buitenlandse kenniswerkers in NL



De veerkracht van Regionale Arbeidsmarkten



Notitie actualisatie sociaaleconomische invoergegevens verkeers- en vervoersmodellen



Trends in de regionale economie



Welvaart en Leefomgeving



Trends in de Regionale Economie

Resumé

“Een blik op de Nederlandse steden en gemeenten laat flinke verschillen zien. Er zijn regio's met relatief veel massa en dichtheid, waarbij de verwachting is dat ze groeien: de (potentiele beroeps)bevolking, veel hoogopgeleide en creatievelingen, veel buitenlands talent, en veel amentities. Maar er zijn ook steden en regio's die nauwelijks agglomeratiekracht genereren, waar krimp de toekomst lijkt te zijn, en die niet in het vizier van kenniswerkers lijken te staan. Daarbij speelt dat bepaalde steden ook nog kunnen worden omringd door een krimpend ommeland. De vraag is of dit in Nederland ook leidt tot 'the great divergence', zoals die zich in Amerika bijvoorbeeld de afgelopen decennia manifesteerde.

Kortom, een stedelijke strategie is maatwerk. De 11 trends spelen in de toekomst een rol voor de economisch-stedelijke potenties, maar hoe ze uitpakken is per stad en agglomeratie anders. In alle gevallen is het cruciaal dat steden en gemeenten zich niet meer als geïsoleerde, zelfstandige entiteiten beschouwen. Zij hebben een rol in de grotere agglomeratie, waaraan ze bijdragen als werklocatie, woonlocatie, locatie van bepaalde voorzieningen, enzovoort. Met andere woorden: de kracht van de stedelijke economie is er niet een van een individuele gemeente, maar van en samenhangend geheel van nabijgelegen gemeenten. Borrowed size-strategieën passen bij dit schaalniveau.”

Trend 01 | **Urban age**

“Steden zijn de motoren van economische groei, hotspots

van innovatie, broedplaatsen van ondernemerschap en trekken talenten en investeringen van over de hele wereld aan.”

Trend 02 | **Agglomeratiekracht en borrowed size**

“Stedelijke dichtheid [is] gunstig [...] voor meer innovatie en hogere productiviteit en economische groei, ook in Nederland. Maar Nederlandse regio's missen juist agglomeratiekracht: ze zijn ten opzichte van hun belangrijkste concurrenten relatief klein en hebben minder dichtheid.”

Trend 03 | **Consumer city**

“Veel, diverse en hoogwaardige consumentendiensten bestaan bij de gratie van massa en dichtheid (schaalvoordelen), en dezelfde amenities maken de stad aantrekkelijk voor mensen en bedrijven om er zich te vestigen: ze voorzien in een hoge kwaliteit van de leefomgeving.”

Trend 04 | **Werk volgt wonen**

“Het is vooral de verzorgende werkgelegenheid (overheid, scholen en detailhandel) die de bevolking volgt. [...] niet automatisch ook werkgelegenheid [...] in de stuwende en waarde toevoegende sectoren (industrie, distributie & handel en zakelijke dienstverlening).”

Trend 05 | **Krimp**

“Het zijn vooral perifere regio's langs de randen van

Nederland, waar bevolkingskrimp optreedt of wordt voorzien. [...] Binnen deze krimpgebieden groeien de steden echter wel.” Daarnaast moet op de beroepsbevolking worden gelet, “de economisch actieven en juist die groep is belangrijk voor de economie.”

Trend 06 | **Vergrijzing**

“In regio's waar het groeiende aandeel ouderen gepaard gaat met een afnemende potentiële beroepsbevolking, kan het lastig worden het bestaande voorzieningenaanbod te behouden. De bevolkingsontwikkeling beïnvloedt vooral de regiogebonden-werkgelegenheid, ook wel aangeduid als bevolkingsvolgende of verzorgende werkgelegenheid”.

Trend 07 | **The great divergence**

“Naar verwachting zullen de (sociaal)economische verschillen tussen en binnen regio's groter worden. Steden met de juiste mix aan sectoren en aantrekkelijke vestigingsplaatsfactoren zullen groeien, terwijl steden die dat minder goed op orde hebben grote kans hebben om af te glijden.”

Trend 08 | **Resilience**

“Veerkrachtige regio's zijn in staat om mensen die werkloos worden weer makkelijk aan het werk te krijgen in sectoren waar de vaardigheden van deze mensen toepasbaar zijn: zogenaamde 'gerelateerde sectoren'. Regio's met veel gerelateerde werkgelegenheid zijn over het algemeen veerkrachtiger. Daarnaast spelen pendelmogelijkheden een grote rol..”

Trend 09 | **The war of talent**

“Gezien het belang van hooggekwalificeerde arbeid voor de huidige economie wordt het steeds belangrijker voor landen en regio's om attractief te zijn voor deze 'talenten'. Omdat de competitie om deze buitenlandse kenniswerkers steeds sterker wordt, wordt ook wel gesproken van 'the war of talent!'.”

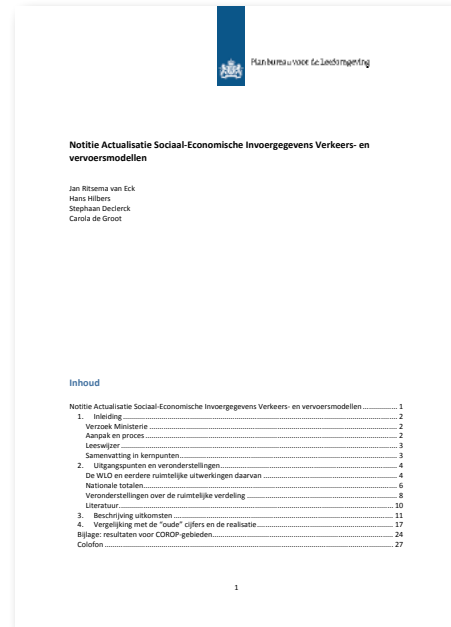
Trend 10 | **De groene race**

“Economieën staan aan de vooravond van een transitie naar een groenere economie: minder grondstof-intensief en minder afhankelijk zijn van schaarse en dus dure materialen. Wie dat niet lukt, verliest aan concurrentiekracht.”

Trend 11 | **De energieke samenleving**

“Een samenleving van mondige burgers en met een ongekende reactiesnelheid, leervermogen en creativiteit. Juist deze energie is cruciaal bij een transformatie naar een duurzamere samenleving.”

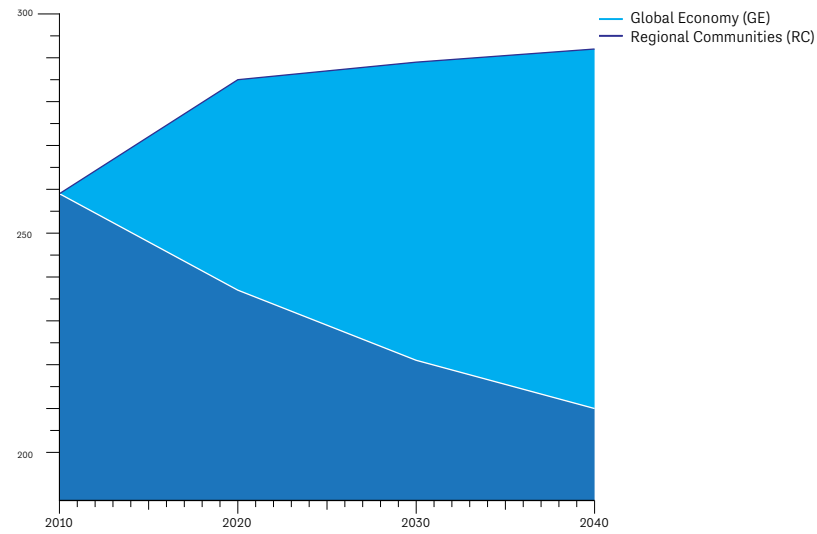
COROP-gebieden Twente



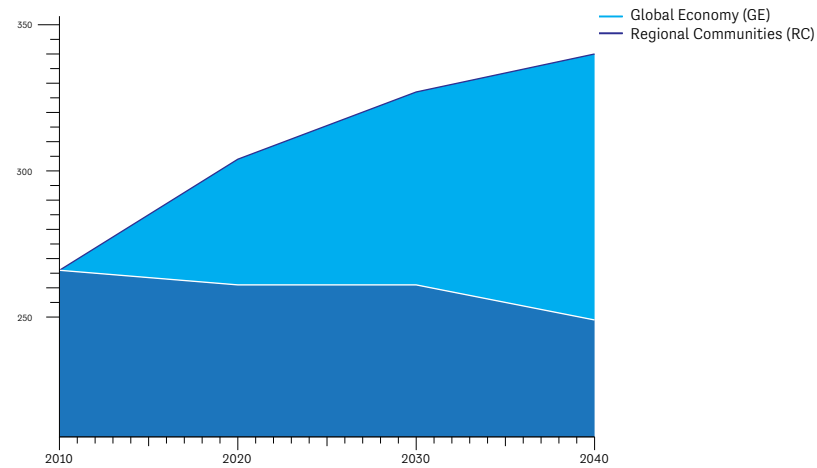
Notitie Actualisatie Sociaal-Economische Invoergegevens Verkeers- en vervoersmodellen

Bron: <http://www.pbl.nl/publicaties/actualisatie-sociaaleconomische-invoergegevens-verkeers-en-vervoersmodellen>

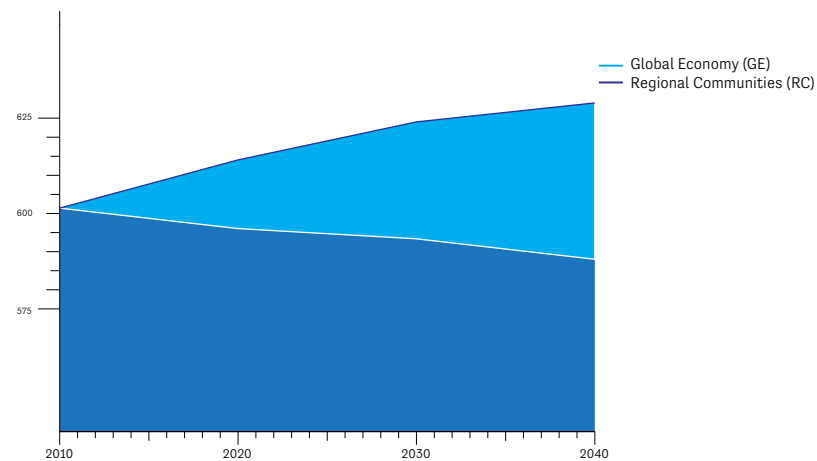
Banen



Huishoudens



Inwoners



Prototypische strategieën

Centrale vraag in het ruimtelijk economisch beleid is welke ruimtelijke strategieën (nationaal en regionaal) kunnen worden ontwikkeld om de internationale concurrentiekracht van Nederland te versterken. Uit de twee bovenstaande rapporten komen enkele prototypische strategieën naar voren die (elementen) van redeneerlijnen bevatten hoe de concurrentiekracht van een regio en Nederland als geheel te versterken. Hiernaast zijn ze samengevat.



De internationale concurrentiepositie van de topsectoren in de provincie Overijssel (NL)

klik [hier](#) om te downloaden



Strategieën voor sterke regio's Eindrapport

klik [hier](#) om te downloaden



De ratio van het ruimtelijk-economisch Topsectorenbeleid

Bron: <http://www.pbl.nl/publicaties/2012/de-ratio-van-ruimtelijk-economisch-topsectorenbeleid>

Conclusie en discussie

“Een ratio achter ruimtelijk-economisch beleid door het Rijk is er zeker” Wel kan de Rijksoverheid “een ruimtelijk economische visie prominenter koppelen aan de topsectoren dan tot op heden het geval is. Zowel ‘borrowed size’ als ‘borrowed qualities’ vergen immers een nationale visie op de concurrentiekracht van de Nederlandse regio’s.”

[...]

“Omdat het succes van het topsectorenbeleid mede door de regio wordt bepaald, zouden Rijk en regio samen kunnen optrekken.”

[...]

“Nederlandse regio’s missen vooral agglomeratiekracht. Bovendien zijn veel van onze clusters relatief klein vergeleken met de meest competitieve regio’s elders in Europa. Verder is onze kennisinfrastructuur in publieke en private kennisinvesteringen ruimtelijk atypisch verdeeld, en is internationale connectiviteit belangrijk voor praktisch alle topsectoren, ook voor die regio’s die relatief ver van Schiphol af liggen.”

[...]

Het topsectorenbeleid heeft “zeker baat [...] bij een ruimtelijk-economische visie op nationaal niveau: een visie die is gebaseerd op krachtige agglomeraties en de cruciale verbindingen daartussen, juist om de synergie tussen de

regio’s te benutten.”

“Een nationale ruimtelijk-economische strategie heeft oog voor middelgrote, kleine en nieuwe bedrijven”. “Grote bedrijven, zeker multinationals, [zijn] over het algemeen goed in staat [...] om hun eigen netwerken op te bouwen, zowel regionaal als internationaal.” “Het zijn [...] juist de middelgrote en kleine bedrijven die geholpen kunnen worden bij hun ‘internationaliseringslag.’” “Een nationale ruimtelijk-economische strategie bevat ook elementen van ‘resilience’”

“Het (te) lokaal afbakenen van allerlei valley’s, evenals de wildgroei daarvan, draagt eigenlijk niet bij aan de potentie van ruimtelijke clustering van de bedrijven in de topsectoren. Een ruimtelijk-economische visie op de topsectoren kan wat dat betreft beter de kaartbeelden van de daadwerkelijke spreiding van bedrijven als uitgangspunt nemen.”

Retailniveau

	Hema*	Media Markt	Starbucks	Ikea	Bijenkorf	Apple store
Alkmaar	x	x				
Almere	x	x				
Alphen a/d Rijn	x	x				
Amersfoort	x	x	x	x		
Amstelveen	x		x		x	
Amsterdam	x	x	x	x	x	x
Apeldoorn	x	x				
Arnhem	x	x	x	x		
Assen	x	x				
Bergen op Zoom	x	x				
Breda	x	x	x	x	0	
Delft	x			x		
Den Bosch	x		x		0	
Den Haag	x	x	x		x	x
Deventer	x	x	x			
Dordrecht	x	x				
Drachten	x	x				
Eindhoven	x	x	x	x	x	
Emmen	x	x				
Enschede	x	x				
Groningen	x	x	x	x	0	
Haarlem	x		x	x		x
Heerhugowaard	x	x				
Heerlen	x	x				
Hengelo	x	x		x		
Hilversum	x		x			
Hoofddorp	x	x				
Hoorn	x	x				
Leeuwarden	x	x				
Leiden	x		x			
Maastricht	x	x			x	
Middelburg	x	x				
Nieuwegein	x	x				
Nijmegen	x		x			
Roermond	x	x				
Rotterdam	x	x	x	x	x	
Tilburg	x	x	x			
Utrecht	x	x	x	x	x	
Venlo	x	x				
Zaandam	x	x				
Zoetermeer	x	x				
Zwolle	x	x	x	x		

x Vestiging in BVNL regio
 x Vestiging net buiten gemeente / BVNL regio
 0 Sluiting aangekondigd in BVNL regio

Bronnen: websites respectievelijke winkelketens, 2015

*) Niet uitputtend

Aantal studenten per stad, 2014

	Aantal studenten	HBO	WO
Groningen	50.991	24.677	26.314
Almere	2.578	2.578	
Leeuwarden	18.990	18.990	
Emmen	1.778	1.778	
Deventer	6.255	6.255	
Enschede	24.312	15.089	9.223
Hengelo	822	822	
Zwolle	17.200	17.200	
Apeldoorn	714	714	
Arnhem	10.762	10.762	
Doetinchem	408	408	
Ede	3.619	3.619	
Nijmegen	36.226	17.991	18.235
Rheden	1.066	1.066	
Wageningen	9.125	906	8.219
Dronten	1.311	1.311	
Amersfoort	3.362	3.362	
Utrecht	59.359	30.576	28.783
Alkmaar	3.727	3.727	
Amsterdam	108.144	56.257	51.887
Haarlem	4.959	4.959	
Hilversum	912	912	
Delft	22.257	3.135	19.122
Gouda	858	858	
Den Haag	27.616	25.135	2.481
Leiden	27.756	8.228	19.528
Rotterdam	56.748	36.201	20.547
Vlissingen	4.185	4.185	
Breda	18.919	18.919	
Eindhoven	26.043	17.709	8.334
Helmond	932	932	
s-Hertogenbosch	14.094	14.094	
Tilburg	24.557	12.278	12.279
Heerlen	5.417	5.417	
Maastricht	19.457	4.817	14.640
Venlo	4.636	4.552	84
Sittard-Geleen	5.286	5.286	
Overig	5.511	3.536	1.975
Totaal	630.892	389.241	241.651

Bron: ABF, Studentenmonitor 2014 & DUO

Kantoreenvoorraad 2012

x 1.000 m²

Noord-Nederland			2.845
Emmen	116	4%	
Groningen (stad)	971	34%	
Heerenveen	115	4%	
Leeuwarden	587	21%	
Assen	289	10%	
<i>subtotaal</i>	2.078	73%	

Overijssel			2.453
Almelo	195	8%	
Deventer	368	15%	
Enschede	449	18%	
Hengelo	281	11%	
Zwolle	781	32%	
<i>subtotaal</i>	2.074	85%	

Gelderland			4.164
Ede	256	6%	
Apeldoorn	734	18%	
Arnhem	1.140	27%	
Nijmegen	494	12%	
Wageningen	195	5%	
<i>subtotaal</i>	2.819	63%	

Midden-Nederland			6.999
Amersfoort	851	12%	
Utrecht	2.724	39%	
Almere	587	8%	
<i>subtotaal</i>	4.162	59%	

West-Nederland			25.164
Amsterdam	6.077	24%	
Den Haag	4.165	17%	
Rotterdam	3.468	14%	
Haarlemmermeer	1.413	6%	
<i>subtotaal</i>	15.123	60%	

Noord-Brabant			5.482
Bergen op Zoom	104	2%	
Breda	734	13%	
Den Bosch	973	18%	
Helmond	174	3%	
Eindhoven	1.496	27%	
Oosterhout	131	2%	
Roosendaal	119	2%	
Tilburg	477	9%	
Waalwijk	81	1%	
<i>subtotaal</i>	4.289	78%	

Limburg			2.077
Heerlen	433	21%	
Maastricht	516	25%	
Sittard-Geleen	217	10%	
Roermond	256	12%	
Venlo	242	12%	
<i>subtotaal</i>	1.664	80%	

Subtotaal Nederland			32.209	49.643
		65%		100%

Bron: Neprom, Kantoren in cijfers, 2013

Stappenplan BVNL



R1 | Rondetafelgesprek

Vorm

Open gesprek over de uitgangspunten, SWOT-analyse en verhouding tot ambities en bestaande plannen.

Doel

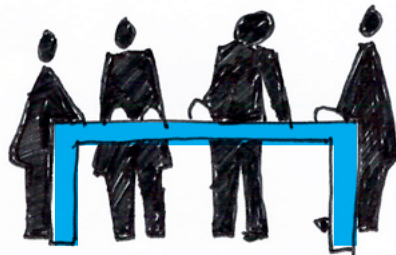
Kennisdeling en vaststellen van gemeenschappelijke uitgangspunten en basismateriaal.

Deelnemers

Rijk
Regio
Experts

Product

Gezamenlijke kennisbasis en vertrekpunt.



R2 | Bouwstenen Atelier

Vorm

Werkatelier met brede kennis aan tafel vanuit de overheid, het bedrijfsleven en het onderzoeksveld.

Doel

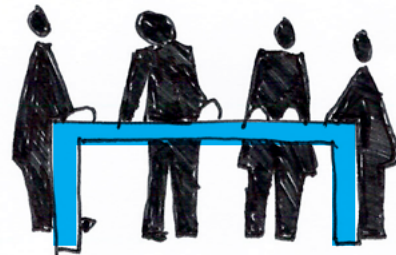
Verkenning van mogelijke versterkingen (ruimtelijk) vestigingsklimaat per thema (zoals bereikbaarheid of basisvoorzieningen).

Deelnemers

Rijk
Regio
Experts

Product

Scala aan denkrichtingen per thema ter versterking van het vestigingsklimaat voor topsectoren.



R3 | Strategieën Atelier

Vorm

Werkatelier met (ruimtelijke) strategen en beleidsmakers.

Doel

Formuleren van mogelijke integrale strategieën ter versterking van het vestigingsklimaat voor topsector(en) met bouwstenen uit vorig atelier.

Deelnemers

Rijk
Regio
Experts

Product

Enkele strategieën die gezamenlijk de heersende opinies onder de deelnemers vertegenwoordigen.

Lijst deelnemers

REGIO

Sandra van der Steen	Regio Twente
Aart Kinds	Provincie Overijssel
Joost Kuijper	Provincie Overijssel
Karsten ten Heggeler	Regio Twente
Gerdien Looman	Netwerkstad Twente
Irma Lissberg	Enschede
Rob Oostermeijer	VNO NCW
Marjan Weekhout	Kennispark Twente
Willemijne Moes	Provincie Overijssel
Annet Horstman	Regio Twente
Mark van Onna	Port of Twente
Fleur Schilt	Provincie Overijssel – energie
Marieke van der Aa	Hof van Twente
Bart Greven	Borne
Harrie Vranken	Hengelo
Monique Hamers	Losser
Pieter Dillingh	Kennispark Twente

RIJK

Douwe Jan Harms	Ministerie IenM
Gijsbert Borgman	Ministerie IenM
Maarten Piek	Ministerie IenM
Jacques de Win	Ministerie EZ
Helen Land	Ministerie IenM
Ineke Hoving	Ministerie EZ
Corine van der Schoot	Ministerie IenM
Arno Betting	Ministerie EZ
Stef Meijs	Ministerie IenM
Erik van Hoogstraten	Ministerie IenM
Henriette Bersee	Ministerie IenM
Paul Boel	Ministerie IenM
Yolanda Kemper	Ministerie IenM
Bert Doze	Ministerie IenM
Oscar Delnooz	Ministerie EZ
Jan de Jong	Ministerie EZ
Reinder Jacobi	Ministerie EZ

ONDERZOEKERS

Frank van Oort	Universiteit Utrecht
----------------	----------------------

ONDERZOEKERS

Daan Zandbelt	ZAUD / De Zwarte Hond
Kris Schaasberg	De Zwarte Hond
Martine Vledder	De Zwarte Hond

